

Bertold Brecht

Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită

Era în iarna lui 1935. De doi ani, poporul german trăia – sub apăsare fascistă – mizeria, ororile și pregătirile de război ale lui Hitler și ale aco-liților lui. Împreună cu alți fruntași ai gândirii și scrisului progresist ger-man, Bertolt Brecht era nevoit să-și continue departe de patrie, în emi-grație, activitatea lui neostenită de scriitor și artist combatant în slujba adevărului, demnității și libertății umane. În iarna lui 1935, el se afla la New York, chemat din Danemarca de echipa unui teatru muncitoresc, să pună în scenă cunoscuta lui dramatizare după romanul lui Gorki, Mama. În contact cu unele aspecte ale modului de viață de peste ocean, Brecht a avut atunci pentru întâia oară revelația izbitorilor asemănări ce existau între felul în care banda nazistă a lui Hitler ajunsese la putere și-și exercita criminala operă de jafuri și asasinate, și felul în care acțio-nează și dau lovituri bandele de gangsteri din America. Atunci se gândi-se el să scrie „o piesă cu gangsteri, care să cheme în amintire unele eve-nimente pe care le știm cu toții”. Titlul inițial al lucrării urma să sune, de altfel: The gangster play we know (Piesa gangsterească pe care o cu-noaștem).

Această piesă avea însă să fie realizată abia în 1941, în Finlanda, după ce, în acest îndelung răstimp, fuseseră scrise și jucate parabola antirasis-tă Capete rotunde și capete țuguiete, ciclul de tablouri demascatoare din Groaza și mizeria celui de-al III-lea Reich și o seamă de alte opere dra-matice, poetice și publicistice, toate ținând să denunțe, în lume ca și în rândul maselor populare din Germania, caracterul hidos și tendințele primejdioase ale nazismului. În 1941, când Hitler și banda lui păreau să fi ajuns în pragul cel mai de sus al „ascensiunii” lor (aproape întreg teri-toriul Europei se afla sub cizma lor), Brecht socotește că nu mai poate întârzia să deschidă ochii lumii înspăimântate și să-i arate că această as-censiune a fost posibilă numai pentru că nazismul a fost promovat de anumite cercuri capitaliste, dar că ascensiunea lui nu este fatală, nu este irezistibilă, și poate fi – trebuie – oprită.

Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită este o piesă parabolică, o piesă „cu gangsteri”. Recunoaștem în ea locuri, moravuri, feluri de a gândi și acționa, caracteristice gangurilor ce bântuie cu crimele, șantaje-

le și tranzacțiile lor, lumea de afaceri și politicieni a municipalităților și Statelor Unite ale Americii. În chipurile, împrejurările și acțiunile gangsterilor din parabola lui Brecht, mai recunoaștem însă, îndeosebi, fauna, crimele, șantajele, afacerile întunecate ale regimului nazist: pe șeful de bandă Adolf Hitler (Arturo Ui), pe locotenenții acestuia: Roehm, Goebbels, Goering (Roma, Givola, Giri), pe bătrânul iuncher – general și președinte de republică – Hindenburg (Dogsborough), pe alți iuncheri și oameni de afaceri care au promovat ascensiunea lui Hitler (Clark, Gaffles, Flake, Mulberry etc). Recunoaștem și urmărim de-a lungul tablourilor primele etape ale ascensiunii fascismului în Germania, până la asasinarea lui Dollfuss (Dullfeet), fostul președinte al Austriei.

Parabola ascensiunii gangsterești a lui Arturo Ui tinde să demonstreze, odată cu caracterul nefast dar nu irezistibil al acestei ascensiuni, și substanța jalnic-ridicolă a „eroilor” ei. Dar dacă ea zugrăvește „învăluit” unele evenimente și portretizează unele tipuri din galeria tragic-grotescă a anilor care au premers cel de-al doilea război mondial, aceste „învăluiri” (care, după cum arată chiar Brecht, sunt în fond niște dezvăluiri) sunt înzestrate și cu o „viață proprie”. Ele vorbesc după dorința autorului lor „și fără aluzii”. Corespondența acțiunilor gangsterești din piesă cu evenimentele istorice petrecute e doar indicativă. Ea nu trebuie căutată în toate acțiunile, în toate amănuntele piesei, în toate trăsăturile eroilor. Așa ceva ar reduce valoarea piesei la valoarea circumstanțială a unei simple cronici criptice, ar secătui-o de sensurile ei major demascatoare, de forța cu care ea denunță sistemul însuși de naștere și parvenire a fascismului. Corespondențele din parabolă sunt, prin urmare, corespondențe de principiu. Și acest fapt i-a conferit o putere generalizatoare, care se verifică deplin în actualitatea noastră, după 20 de ani de la scrierea ei, în zilele în care asistăm, în Germania occidentală, la reînvierea fascismului, a politicii revanșarde, militariste. De altfel, deși detractorii lui Brecht, recrutați din cercurile fasciste sau fascizante ale țărilor capitaliste, s-au străduit și se străduiesc cu înverșunare să șteargă acest caracter actual al satirei, Arturo Ui a fost îmbrățișat cu o uriașă audiență și prețuire în întreaga lume – și chiar în Germania federală – tocmai datorită actualității lui. La Paris, de pildă, unde a fost prezentat de echipa Berliner Ensemble în cadrul stagiunii Teatrului Națiunilor, care l-a cinstit cu premiul întâi, până și critica din presa reacționară – dincolo de

elogiile neprecupețite acordate artei și tehnicii cu care a fost realizat spectacolul – a fost nevoită să recunoască forța contemporană a piesei. Iar turneul întreprins cu Arturo Ui, în toamna aceasta, în câteva orașe ale Germaniei federale, s-a bucurat de un succes cu atât mai zgomotos și mai edificator, cu cât cercurile și grupările deschis sau ascuns naziste care hălăduiesc acolo cu voia oficialității, au încercat, prin demonstrații, manifestații huliganice de stradă și în sălile de spectacol, ca și prin manifeste injurioase special tipărite și răspândite, să-i oprească pe spectatori de a intra în teatre.

A face ca „adevărul să încapă în mâna oamenilor ca o armă” a fost unul din preceptele de bază promovate de Bertolt Brecht de-a lungul activității sale de militant prin scris și artă pentru progresul în pace al omenirii. E ceea ce a făcut și face de temut scrisul său, în rândul celor pe care – și prin Arturo Ui – Brecht îi denunță oprobiului opiniei publice mondiale ca urmași nevrednici ai gangsterului; e însă tocmai ceea ce face ca scrisul său să fie îndrăgit și folosit ca armă de luptă de oamenii cinstiți din lumea întreagă, hotărâți să oprească din fașă ascensiunea tâlhărească și războinică a altui Ui în lume.

PERSONAJELE

Crainicul; Flake, Caruther, Butcher, Mulberry, Clark, *negustori, conducători ai trustului conopidei*; Sheet, *armator*; Bătrânul Dogsborough; tânărul Dogsborough; Arturo Ui, *șef de gangsteri*; Ernesto Roma, *locotenentul său*; Ted Ragg, *reporter la ziarul „Star”*; Daisy, *floarea din docuri*; Emanuele Giri, *gangster*; Bowl, *casier la Sheet*; Goodwill și Gaffles, *doi domni din consiliul comunal*; O'Casey, *anchetator*; Un actor; florarul Giuseppe Givola, *gangster*; Hook, *precupeț*; acuzatul Fish; Apărătorul; Judecătorul; Medicul; Procurorul: tânărul Inna, *omul de încredere al lui Roma*; Un om de rând; Ignatius Dullfeet; Betty Dulifeet, *soția lui*; oameni de pază ai lui Arturo Ui; servitorul lui Dogsborough; reporteri de ziar; oameni înarmați; precupeți din Chicago și din Cicero; O femeie.

Pentru ca întâmplările să dobândească acea semnificație care, din păcate, le revine, piesa trebuie interpretată în stilul mare; cel mai bine, cu reminiscențe limpezi din teatrul istoric elisabetan, așadar cu perdele și

podeste. Acțiunea se poate desfășura, de pildă, în fața unor cortine de iută stropite în culoarea sângelui de vită. Pot fi, eventual, folosite fundaturi panoramice, după cum, de asemenea, sunt îngăduite efecte de orgă, trompete, tobă. Parodia, în înțelesul curat al cuvântului, trebuie totuși, firește, evitată, așa după cum, nici în ceea ce privește grotescul, nu se cade a fi trecută cu vederea atmosfera de groază. E necesară o interpretare plastică, mișcată într-un tempo rapid, cu clare tablouri de grup în stilul vechii picturi istorice.

PROLOG

În fața cortinei de pânză apare Crainicul. Pe pânză se pot citi anunțuri mari: „Noi știri despre scandalul din docuri.” – „Lupta pentru testamentul bătrânului Dogsborough și confesiunile lui.” – „Întâmplări senzaționale la procesul incendiatorilor de depouri.” – „Asasinarea gangsterului Ernesto Roma de către amicii lui.” – „Șantajarea și uciderea lui Ignatius Dullfeet.” – „Gangsterii cuceresc orașul Cicero.” În spatele cortinei, muzică de bâlci.

CRAINICUL

Dragi spectatori, azi vă vom arăta –

Tăcere, sus la galerie! Și dumneata,

Coniță, jos pălăria! Să se vadă

A gangsterilor mare, istorică paradă.

Pentru prima, primissima oară, o să vi se arate

Faimosul scandal din docuri, pe-adevărate.

Apoi veți mai cunoaște:

Testamentul lui Dogsborough și tot ce-acesta recunoaște;

Înălțarea lui Arturo Ui, pe când acțiunile erau spre baisse;

Senzaționale știri despre incendierea depourilor și despre respectivul răsunător proces;

Asasinarea lui Dullfeet; cum se împarte dreptatea la Coma;

Gangsterii între ei: măcelărirea lui Ernesto Roma;

La final – în plină lumină – un ultim tablou:

Gangsterii cuceresc orașul Cicero!

Veți vedea aici, interpretați de actori anume,

Pe cei mai vestiți eroi din gangstereasca lume –

Și dintre cei în viață și cei ce-au prins să moară.
Și gangsteri de-a binelea, și gangsteri într-o doară,
Și dintre cei născuți, și dintre cei făcuți. De pildă, precum fu
Bietul bătrân, prea respectabilul Dogsborough...
(În fața cortinei pășește bătrânul Dogsborough.)
Îi e părul alb și inima cărbune.
Hai, ramolite, fă-ți cuvenita plecăciune.
(Bătrânul D. se retrage, după ce s-a plecat.)
Urmează după acesta, dar
Uite că apare:
(apare Givola)
Givola, de meserie florar e.
Cu fleoanca lui sintetic unsă,
Îți vinde drept un roib o capră tunsă.
Minciuna, cică, n-are picioarele prea lungi!
Admirați-i-le la dânsul, atunci!
(Givola se retrage schiopătând.)
Și-acum, atenție: un clown de vază!
Emanuele Giri, ieși! Vrea lumea să te vază
(În fața cortinei apare Giri și salută cu mâna.)
Unul din cei mai crunți killeri din istorie! Hai,
Te cară!
(Giri se retrage supărat.)
Și-acum, curiozitatea noastră cea mai dihai!
Gangsterul gangsterilor! Faimosul Arturo Ui.
Pe ăsta cerul, drept pedeapsă, ni-l dăruie.
C-avem cugetele cu fărădelegi pătate:
Cu violențe, nerozii, slăbiciuni și alte păcate.
(În fața cortinei, Ui, trecând de-a lungul rampei, iese.)
Ce mi-e Richard al III-lea și ce-mi este el?
Din vremea celor două Roze-ncoace,
Lumea n-a mai avut de-a face
Cu un mai fulminant, mai sângeros măcel.
Tocmai de aceea, cinstită lume spectatoare,
Direcțiunea s-a simțit datoră
Totul în stil mare să vă prezinte.

N-a precupețit pentru asta nici eforturi, nici alte cheltuieli pendinte.
Și totuși, ce-i aici, doar strictul adevăru-i
Din ce vedea-veți astă-seară, stăru
Să știți, nu-i nou nimic, nimic artificial
Nici născocit, sau pentru dumneavoastră aranjat special.
Ce vă arătăm aici, pe întreg continentul clar e:
Este piesa cu gangsteri, ce-o știe fiecare.

*(În timp ce muzica crește și se întovărășește cu răpăitul unei mitrali-
ere, Crainicul iese, aferat.)*

1.

City. Apar cinci negustori, conducători al trustului conopidei.

FLAKE

Afurisite vremi!

CLARK

Parcă Chicago,

Fetița noastră dragă, în zori de zi

Pornită după lapte, dă în pungă

De-o gaură, și-și cată acuma cenții

Pe undeva, prin șanț.

CARUTHER

Deunăzi, joi,

Ted Moon mă invitase să viu luni

La prânz, la el, eu și încă vreo optzeci.

De ne-am fi dus, n-am fi aflat la dânsul

Decât pe portărel. Schimbarea asta

De la belșug la sărăcie vine

Mai iute, azi, decât ai zice pis.

Orașu-i inundat, ca și-altă dată

De flote-ntregi de zarzavat.

Dar ia

Cumpărători de unde nu-s.

BUTCHER

Ai zice

Că-n plină zi te năpădește noaptea!

MULBERRY

Până și Clive and Robber vor fi scoși
La licitație!

CLARK

Wheelers fruct-import
A bancrutat – și-i firmă de când lumea.
Garajele Dick Haveloks trag oblonul.

CARUTHER

Și Sheet pe unde-i?

FLAKE

N-are timp să vină:
Încearcă băncile.

CLARK

Ei taci! Și Sheet?

(Pauză.)

Cu un cuvânt: nu mai e rost de afaceri
Cu conopidă-n ăst oraș.

BUTCHER

Ei, domnii mei,
Curaj! Cât nu ești mort, ești încă-n viață.

MULBERRY

A nu fi mort nu-nseamnă: a trăi.

BUTCHER

De ce s-o luăm în negru? În fond nu e
Nimic mai sănătos decât negoțul
Cu mijloace de trai. Nutreț, adică
Pentr-un oraș de patru milioane!
Că-i criză ori nu: orașu-are nevoie
De zarzavat. Iar noi îi facem rost!

CARUTHER

Cu târgul de legume cum stăm?

MULBERRY

Prost.

Cu mușterii de-ți cer un sfert de varză,
Și-ăla pe datorie!

CLARK

Ni se strică

Întreaga conopidă.

FLAKE

Ce ciudat!

E colo-n față un tip – îi zice Ui...

CLARK

Ui, gangsterul?

FLAKE

El, în persoană. Simte

Miros de mort. Și-i și propune afaceri.

Locotenentul lui, Ernesto Roma,

Se-oferă, cică, piața să convingă

Că-i sănătoasă numai conopida

Ce și-o procură de la noi. Promite

Comenzile să și dubleze. Căci,

Socoate dânsul, precupeții sunt

Mult mai dispuși să cumpere verdețuri

Decât sicrie.

(Haz de necaz.)

CARUTHER

Ce neobrăzare!

MULBERRY

(râde din toate puterile)

Pe bombele lui Mills și Thompson! Iată

Idei să ieși din criză! Sânge proaspăt

În piața conopidei! În sfârșit!

Se tot zvonea că ne e somnul greu!

Și se grăbește domnu-Arturo Ui

Să ne servească! Ei, acu-i de-ales:

Ori el, ori numai oastea mântuirii.

Ce ziceți? Unde-i mai gustoasă ciorba?

CLARK

Eu cred că a lui Ui e mai fierbinte.

CARUTHER

Dați-l afară!

MULBERRY

Dar politicos!

Că nu se știe ce ne-așteaptă!

(Haz.)

FLAKE

(lui Butcher)

Cum stăm

Cu intervenția lui Dogsborough?

(Celorlalți)

Butcher cu mine am clocit ceva

Să aflăm un mijloc să ne strecurăm

Prin zodia asta proastă financiară.

Și ne-am gândit – simplu și scurt: impozit

Plătim oricum. De ce dar, nu ne-ar scoate

Chiar statul din noroi, cu un împrumut

Ca să clădim, să zicem lângă docuri.

Niscai depouri pentru zarzavaturi,

Și-astfel să ieftinim transportul lor

Până-n oraș. Bătrânul Dogsborough

Ne-o poate face. Dogsborough ce zice?

BUTCHER

Cam șovăie să intre-n combinație.

FLAKE

Ce spui? E boss electoral în docuri

Și, scârba, șovăie să ne ajute?

CARUTHER

Iar eu mă storc de bani să se aleagă!

MULBERRY

Fost cantinier la Sheet, al dracului!

Mânca din punea trustului-nainte

De a intra-n politică. Murdară

Ingratitudine e asta, Flake.

Ce-ți spuneam eu? S-a dus buna-cuviință!

Nu-i lipsă atât de bani. De cuviință-i lipsă!

Dau cu picioru-n vasul ce se-neacă

Și ocărăsc. Amicu-ți crește dușman,

O slugă încetează a fi slugă,

Iar vechiul cantinier, surâzătorul,

E doar un mare boț de carne rece.
Morală, unde zaci în timp de criză!
CARUTHER
Zău, de la Dogsborough, nu m-așteptam!
FLAKE
Ce-a zis în fond?
BUTCHER
Că-i cam miroase oferta.
FLAKE
Cum, îi miroase? E rău mirositor
Să construiești depouri? Asta-i muncă
Și pâine pentru mii de muncitori!
BUTCHER
Nu crede, zice, c-am avea de gând
Să construim.
FLAKE
Auzi, nerușinare!
BUTCHER
Că n-o să construim?
FLAKE
Nu, că nu crede!
CLARK
Găsiți atunci un altul, să vă-mpingă
Propunerea.
MULBERRY
Da, sunt și alții!
BUTCHER
Dar
Niciunul nu-i ca Dogsborough.
S-o știți!
Omul e bun.
CLARK
La ce?
BUTCHER
E om de onoare.
Mai mult: știut ca om de onoare.

FLAKE

Fleacuri!

BUTCHER

Că ține la renume-i ne-ndoios.

FLAKE

O fi! Dar nouă de-mprumut ne arde.

Renumele e treaba lui.

BUTCHER

A lui?

Eu cred că-i și a noastră. Un împrumut

Scutit de întrebări, nu poate obține

Decât un om pe care te jenezi

Să-l încolțești cu-nscrisuri și dovezi.

Și-așa un om e Dogsborough. Se prinde!

Bătrânul Dogsborough ni-i împrumutul.

De ce? Toți cred în el. Cine-a uitat

Să creadă-n Dumnezeu, mai crede-n Dogsborough.

Cel mai versat bursier, care nu-ți merge

Nici la un avocat fără-de-avocat.

Și-ar îndesa ultimul cent în șorțul

Lui Dogsborough, să stea-n păstrare, chiar

De l-ar vedea, pe vreo tejghea, uitat.

Încredere cu caru'! Optzeci de ierni,

Câte-a trăit, n-a dovedit vreo hibă.

Vă spun: un om ca ăsta-i aur, când

Vrei, mai ales, să construiești în docuri

Niște depouri – dar puțin mai-ncet.

FLAKE

Să zicem, Butcher, că-i cum zici: – de aur.

Când jură pe ceva – e sfânt. Dar vezi,

Pe ce vrem noi, nu jură, din păcate.

CLARK

El, nu! „Orașul nu-i castron de ciorbă!”

MULBERRY

Și: „Toți pentru oraș, orașul pentru sine!”*

CARUTHER

Grețos! Fără umor!

MULBERRY

De are o părere.

Și-o schimbă, cert, mai rar decât cămașa.

El n-are ochi să vadă că orașu-i

Un loc din lemn și piatră, în care oameni

Trăiesc cu oameni laolaltă, în harță

Pentru chirie, pentru beafsteak; dânsul

Îl crede din hârtii și slove sfinte.

Nu m-aș putea-mpăca cu el vreodată.

CLARK

Nu-i și n-a fost al nostru, omul ăsta.

Ce are el comun cu conopida?

De putrezesc legumele-n oraș,

Puțin îi pasă. Un deget n-ar mișca!

De nouășpe ori douăzeci de ani

Ne tot înghite banii la alegeri

Dar conopida doar în farfurie

A cunoscut-o. Cât despre garaje

În unul n-a intrat, măcar, de frică!

BUTCHER

Așa e.

CLARK

Lua-l-ar dracu'!

BUTCHER

Nu dracul! Noi

Să-l luăm!

FLAKE

Ce-ți vine? Clark a demonstrat

Că omul ăsta ne respinge.

BUTCHER

Clark

A spus-o și de ce.

CLARK

Nu știe nici

De Dumnezeu, omul acesta.

BUTCHER

Asta-i

Lipsește. Vezi? Știința. Dogsborough

Nu știe cum te simți în pielea noastră.

Problema-i, deci: cum intră Dogsborough

În pielea noastră? Ce-am putea să-i facem?

Să-l lămurim! Că e păcat de el.

Eu am un plan. Ia ascultați ce fel!

(Apare un text care recheamă în amintire anumite evenimente din trecutul nu prea îndepărtat: 1929-1932. Criza mondială a zguduit cu deosebită putere Germania. În momentul culminant al crizei, iuncherii prusaci încearcă, multă vreme fără succes, să pună mâna pe niște împrumuturi de stat.)

2.

În fața bursei de produse, Flake și Sheet conversează.

SHEET

Am alergat la Ponțiu și Pilat.

Dar Ponțiu era plecat. Pilat, în baie.

Îți vezi amicii azi, numai din spate!

'Nainte de a da ochi cu propriu-i frate,

Frățânele se-ncalță-n ghetete vechi

Să nu fie tapat! Vechi asociați,

De se-ntâlnesc în fața primăriei,

Își dau bineți cu nume născocite –

Așa se tem unul de altul. Tot

Orașul e cusut la buzunare.

FLAKE

Ce zici de oferta mea?

SHEET

Să vând? N-o fac.

Voi vreți chiar masa drept bacșiș s-aveți,

Ba să vă mulțumesc că luați bacșiș.

Ți-aș spune ce cred despre voi.

Dar tac.

FLAKE

Nu capeți nicăieri mai mult.

SHEET

Da, știu –

Mai mult nu capăt nici de la prietenii.

FLAKE

Azi, banii-s scumpi.

SHEET

Cu atât mai scumpi, când îți

Lipsesc. Și că-ți lipsesc, nu știe nimeni

Mai bine decât un prieten.

FLAKE

Nu ești

În stare să-ți mai ții casa de șlepurii.

SHEET

Te pomenești, mai știi, că nu-s în stare

Nici să-mi mai țin nevasta.

FLAKE

Dacă vinzi...

SHEET

... Mă pricopsesc. Aș vrea numai să știu,

Ce zor aveți cu șlepurile mele?

FLAKE

Că trustul ar dori să te ajute,

Nu ți-a trecut prin gând?

SHEET

Nu. Ce să mint?!

Zău, unde mi-a fost capul? Să-mi închipui

Că voi ați vrea de avere să mă stoarceți,

Când gândul vostru e să mă-ajutați!

FLAKE

Nu ai să ieși din smârc cu ironia.

SHEET

Nici smârcu-n schimb n-are folos, iubite Flake!

(Trec tacticos trei bărbați – gangsterul Arturo Ui, locotenentul său Ernesto Roma și un om de pază. În trecere, Arturo Ui îl țintește cu privirea pe Flake, ca și cum ar aștepta ca acesta să i se adreseze, iar Roma,

privind scena, întoarce cu răutate capul după dânsul.)

Cine-i?

FLAKE

Gangsterul Arturo Ui –

Ca și când noi ți-am fi cumpărătorii!

SHEET

Părea că ține să-ți vorbească.

FLAKE

(râzând cu teamă)

Sigur.

Ne-aține calea și ne tot propune

Să ne desfacă dânsul conopida

Cu browningul. Sunt astăzi mulți ca Ui.

Se-ntind ca râia în oraș și-l rod

La degete, la brațe, pe la gât.

De unde vin, habar nu are nimeni.

Părerea e că din vreo ocnă adâncă.

Tot jaful ăsta, spaima, amenințarea,

Răpirile, teroarea tot măcelul

Și-acel „Mâinile sus!” și „Scape cine poate!”

Trebuie ars.

SHEET

(îl privește tăios)

Urgent. Că molipsește.

FLAKE

Ca și când noi ți-am fi cumpărătorii!

SHEET

(dându-se un pas înapoi și contemplându-l)

Da. Este o anume asemănare.

Cu ăștia de au trecut. Nu mare totuși,

Ceva, chiar dacă nu vizibil, aparent:

În fundul bălții, vezi adesea crengi

Verzi, mucilaginoase. Parcă-s șerpi.

Da-s crengi. Ori poate nu? Așa și tu

Aduci, să nu te superi, cu acest Roma.

Acu', că v-am văzut pe amândoi,

Simt că de mult mi-am dat seama de asta,
Dar fără să-nțeleg. Mai zi o dată:

„Ca și când noi ți-am fi cumpărătorii!"

Parcă și vocea... Nu, mai bine zi:

„Sus mâinile!" Căci, asta vrei să zici.

(Ridică mâinile.)

Iată-le sus, Flake. Șlepurile luați-mi!

În schimb, hai, dați-mi un picior sau două. Dați-mi

Mai bine două. E un preț ceva mai bun.

FLAKE

Ești cam nebun!

SHEET

Ce-aș da să fiu nebun!

3.

Odaie dosnică în hanul lui Dogsborough. Dogsborough și fiul lui clătesc pahare. Intră Butcher și Flake.

DOGSBOROUGH

Veniți degeaba. Nu mă prind. Oferta voastră

Miroase rău, ca peștele-mputit.

TÂNĂRUL DOGSBOROUGH

Tata refuză.

BUTCHER

Las-o atunci, bătrâne!

Noi te-ntrebăm; zici nu. Bun, fie nu!

DOGSBOROUGH

Miroase. Am mai văzut eu astfel de

Depouri. Nu mă prind, nu.

TÂNĂRUL DOGSBOROUGH

Tata nu se prinde.

BUTCHER

Bun, lasă.

DOGSBOROUGH

Era să mă dezamăgiți.

Orașul nu-i castron de ciorbă, în care

Să-și vâre oricine lingura. Și-apoi

Comerțul vostru-i sănătos.

BUTCHER

Eu ce zic, Flake?

Le luați prea-n negru.

DOGSBOROUGH

A lua în negru e trădare.

Vă cam furați singuri căciula, măi

Băieți. Mă rog, ce vindeți? Conopidă.

Păi asta-i cum ai zice carne, pâine.

Și omul asta-ți cere: carne, pâine

Și zarzavat. Dă-i rostbeaf fără ceapă

Ori miel fără tarhon: nu te mai calcă

Clientul niciodată! Or fi, nu zic,

Vreunul, doi mai strâmtorați acum.

Și stau și cumpănesc mult, înainte

De a-și lua o țoală. Dar de-aici la teama

Că orașul însuși n-ar mai fi în stare

Să-ți dea cei zeci cenți pentru verdețuri,

E o distanță. Capul sus, flăcăi!

FLAKE

E bine să te-asculte omul, Dogsborough.

Îi dai curaj.

BUTCHER

Îmi pari aproape comic

Să te știm, Dogsborough, atât de ferm

În ce privește conopida. Căci n-am

Venit, ți-o spun pe șleau, fără o intenție.

Nu, nu-i ce crezi. Ce-a fost, a fost, bătrâne.

N-ai teamă. E ceva plăcut. Așa

Vrem cel puțin să credem, Dogsborough.

Trustul a constatat că se-mplesc

Acum în iunie, douăzeci de ani,

De când – e-o viață – ne stăteai aproape.

O firmă-a noastră te-avea cantinier.

Te-ai despărțit de noi, ca binelui

Orașului să te dedici. Orașul

Nu ar fi fost ce-i astăzi, fără tine.
Și-odată cu orașul, n-ar fi fost
Nici trustul conopidei ce e azi.
Mă bucur că-l crezi sănătos în fond.
Căci ieri, s-a hotărât cu această ocazie
Festivă, drept dovadă a prețuirii
Și semn că te simțim mereu în suflet
Legat oricum de noi, să-ți oferim
Majoritatea de acțiuni a casei
De șlepuri – Sheet, cu douăzeci de mii
De dolari. Nu-i nici jumătate din
Valoarea ei.

(Pune un pachet de acțiuni pe masă.)

DOGSBOROUGH

Ce-nseamnă asta, Butcher?

BUTCHER

Să-ți spun fără ocoluri, Dogsborough:
Nu sunt, în trustul conopidei, firi
Sensibile din cale-afară. Dar
Când auzirăm ieri răspunsul tău
La, în sfârșit, prosteasca noastră rugă
Pentru-mprumut – răspuns cinstit, de treabă,
Dintr-o bucată, cum e însuși el,
Bătrânul Dogsborough – ți-o spun cu jenă,
Se umeziră ochii multora
Din noi. „Frumoasă cale” – zice unul;
Fii liniștit, Flake, nu spun cine – „era
Să apucăm!” Urmă o pauză. Și-apoi
Veni în chip firesc, propunerea.

DOGSBOROUGH

Butcher și Flake, ce-ascunde asta?

BUTCHER

Ce

S-ascundă? E o propunere. Atât.

FLAKE

Și ni-i plăcut s-o duresc la-mplinire

Ești prototipul cinstei; numele
Îți e rostit ca un proverb; ești tare
Și stai aici în crâșma ta clătind
Nu doar paharele, nu. Tu clătești
Și inimile noastre. Și nu ești
Mai înstărit decât ți-s mușteriii.
E mișcător!

DOGSBOROUGH

Zău, nu știu ce să zic.

BUTCHER

Nu zi nimic. Ia frumușel pachetul.
Că s-ar putea să-i facă trebuință
Și unui om cinstit. Așa-i?
Și-apoi, mai ai un fiu: un nume bun
E, cică, mai de preț decât un cont
La bancă. Ei, el n-o s-o uite. Ia-l!
N-ai să ne săpunezi, sper, pentru asta.

DOGSBOROUGH

Hm! Casa Sheet!

FLAKE

O poți vedea de-aici.

DOGSBOROUGH

(la fereastră)

Am tot văzut-o douăzeci de ani.

FLAKE

Ne și gândeam.

DOGSBOROUGH

Și Sheet ce face acum?

FLAKE

Deschide-o berărie.

BUTCHER

S-a făcut?

DOGSBOROUGH

De, ce să zic, totu-i frumos și bine
Cu miorlăitul vostru. Însă șlepurii
Nu prea văd să se dea degeaba.

FLAKE

Este

Ceva la mijloc. Ține seama că
Și cele douăzeci de mii ne-ar sta
Prea bine la-ndemână, acum după
Eșecul cu-mprumutul cela.

BUTCHER

Și că
Nu ne-ar plăcea tocmai acum să vindem
Acțiunile în plină piață...

DOGSBOROUGH

Asta

Mai sună a ceva. N-ar fi rău târgul.
Doar de n-ar fi legat, până la urmă,
Totuși, de niscai condițiuni...

FLAKE

Niciuna.

DOGSBOROUGH

Și ziceți, douăzeci de mii?

FLAKE

E prea mult?

DOGSBOROUGH

Nu, nu. Ar fi aceeași casă-n care
Am fost cândva birtaș de rând. Numai
De n-ar ieși din asta o dandana...
Precis, ați renunțat la împrumut?

FLAKE

Complet.

DOGSBOROUGH

Mai, mai să mă fi răzgândit.
Ce zici, e ceva pentru tine fiu-meu!
Credeam că sunteți bosumflați. Când colo,
Veniți cu-așa ofertă. Iată că
Și cinstea se plătește când și când.
Așa-i cum ziceți! Dacă mor, feciorul
Doar numele meu bun va moșteni.

Eu care am văzut atâtea rele,
Comise din nevoie!

BUTCHER

Zău, ne-ai lua

O piatră de pe inimă, dacă ai
Primi. Căci între noi s-ar risipi
Atunci, gustul amar lăsat, știi tu,
De acea nefericită cerere.
Și mâine, am putea, urmându-ți sfatul,
S-aflăm mijlocul drept, cinstit, prin care
Comerțu-ar fi-n măsură să reziste
Acestui timp mort; căci și tu, atunci,
Ai fi-n comerțul nostru, Dogsborough,
Un om din lumea conopidei. Este?

(Dogsborough îi ia mâna.)

DOGSBOROUGH

Butcher și Flake, primesc.

TÂNĂRUL DOGSBOROUGH

Tata primește.

(Apare o inscripție: Pentru a-l cointeresa pe Hindenburg, președintele Reich-ului, în nevoile lor, iuncherii îi dăruiesc o moșie.)

4.

Birou de pariuri, în strada 122. Arturo UI și locotenentul lui, Ernesto Roma, însoțit de oameni de pază, ascultă la radio știrile turfului. Lângă Roma, Daisy-floarea din docuri.

ROMA

Aș vrea, Arturo, să te smulgi odată
Din bruna ta posomoreală și din
Visarea asta fără rod, de care
A și-nceput orașul să vorbească.

UI

(cu amărăciune)

Vorbește, spui? Nu mai e nimeni să
Vorbească despre mine. Orașul uită.
Vai, scurt trăiește faima. Doar două luni

De liniște. Și douăzeci de trageri
Se uită. În propriile-ți rânduri chiar!

ROMA

Băieții-au început să facă mutre
De când se duc biștarii. Ce-i mai rău:
Îi strică inactivitatea. Omul
Se descompune când împușcă numai
La cărți de joc. Nici nu-mi mai vine-Arturo,
Să dau pe la cartierul general.
Îmi plâng de milă toți. Îmbărbătarea
„Măine-i dăm drumul!" mi se oprește-n gât
Când îi privesc în ochi. Aveai un plan
Promițător: racheta de legume.
De ce să nu începem?

UI

Nu acum.

Nu, nu de jos. E încă prea devreme.

ROMA

„Devreme", na-ți-o bună! De când trustul
Te-a expediat, sunt patru luni de-atunci,
Stai și clocești. Doar planuri! Și încercări
Cu inima-ndoită. O vizită
La trust ți-a rupt șira spinării. Și
Măruntul incident din Harpers-Bank
Cu polițiștii, îți stăruie încă-n oase.

UI

Păi, ce? Au tras!

ROMA

În aer! Ilegal.

UI

Doi martori mai puțin, și pentr-un fir
De păr, m-aflam acum la gros. Ce jude!
Nici pentru trei parale simpatie.

ROMA

Poliția nu trage când e vorba de
Gherete de legume. Ci de bănci.

Ia uite-Arturo. Începem ici, cu strada
A unsprezecea! Geamurile sparte,
Ceva petrol pe conopidă. Așchii
Din tot ce este mobilier. Iar noi
Ne strecurăm în jos, până-n a șaptea.
O zi, ori două după asta, intră-n
Tarabe, Manuele Giri, cu
Garoafa roșie-n butonieră și
Promite pază. Zece la sută din
Vânzare.

UI

Nu. Întâi am eu nevoie
De pază. Înainte de-a putea
Păzi pe alții, cată eu să fiu
De jude și poliție ocrotit.
De sus atârnă totul. Nu am pe jude
În buzunar, când el mă are în al lui.
Nu am nici drepturi. Și orice scatiu
Mă poate ciurui, când sparg o bancă.

ROMA

Atunci, nu ne rămâne decât planul
Lui Givola. El simte urma de scârnă.
Și dacă a zis că trustul conopidei
Îi pute „ca la mama-acasă”, e sigur
Ceva. Nu-i vorbă, au circulat și zvonuri
Destule, când consiliul comunal
I-a-ncuviințat un împrumut la, cică,
Recomandația lui Dogsborough.
De-atunci, se șușotește una, alta,
Despre o chestie care n-ar fi cazul
Și care-n realitate – ar trebui
Să se clădească. Pe de altă parte,
Stă Dogsborough garant în chestia-asta.
Bătrânu-nvățăcel al Domnului,
Părtaș la chestii dubioase? Uite-l
Pe Ragg. E de la „Star... Mai informat

Ca Ragg, nu-i nimenea. He! Hallo, Ted!

RAGG

(un pic băut)

Aa, hallo, Roma! Hallo, Ui! Ce-i nou

La Capua?

UI

Ce vrea?

RAGG

Nimica, Ui. Vorbeam de un mic oraș de altădată,

În care a pierit o oaste mare,

De trândăvie, prea multe petreceri

Și lipsă de exercițiu.

UI

Du-te naibii!

ROMA

(lui Ragg)

Nu vă ciondiți! Mai bine, zi-ne, Ted,

Ceva despre-mprumutul trustului

De conopidă.

RAGG

Ce v-a apucat?

Ori vindeți conopidă acum? Ghicesc.

Vi s-a făcut de un împrumut și vouă.

De ce nu-l întrebați pe Dogsborough?

Bătrânul le dă zor

(imitând pe bătrân):

„Să se distrugă

O branșă de afaceri sănătoasă,

Doar fiindcă temporar e bântuită

De secetă?" Nu-i ochi să stea uscat

În tot consiliul comunal. Nu-i unul

Să nu deplângă soarta conopidei,

De parcă s-ar fi rupt din el o parte.

Dar vai, cu browningul nu-nduioșezi,

Arturo!

(Ceilalți clienți râd.)

ROMA

Nu-l zădări, Ted; omu-i fără chef.

RAGG

Te cred. Givola a și fost, se zice,

Să caute de lucru la Capone.

DAISY

(foarte beată)

Minți! De Givola să nu mi te legi!

RAGG

Aa, floarea docurilor – Daisy! Tot

Anexa soatei lui Givola șchiopul?

(O prezintă)

Anexa a patra – a celei de a treia

Anexe de locotenent al unei

(arată spre Ui)

Prea iute-căzătoare stele de

Mărimea a doua... O, amară soartă!

DAISY

Hei! Astupați-i botul de murdar.

RAGG

Urmașii nu-mpletesc bandiților

Cunună. Gloata schimbăcioasă cată

Mereu spre noi eroi. Și-l dă uitării

Pe cel ce a fost ieri erou. Mandatul

De arestare îi îngălbenește

În prăfuite arhive. „Oameni buni,

Nu v-am rănit eu?” – „Când?”

– „Odată!” – „Ah,

Dar rănilor-s de mult cicatrizate!

Și cea mai mândră cicatrice piere

Odată cu cel ce-a purtat-o!” – „Deci,

În lumea asta, unde fapta bună-i

Neluată-n seamă, nici fapta rea

Nu lasă urme?” – „Nu!”

– „Stricată lume!”

UI

(urlă deodată)

Puneți-i dop la gură.

RAGG

(pălind)

Hei, domol

Cu presa, Ui!

(Clienții s-au ridicat alarmați.)

ROMA

(Îl împinge pe Ragg afară)

Hai, du-te acasă, Ted.

I-ai spus destule, hai.

RAGG

(ieșind cu spatele, acum foarte înfricoșat)

Pe mai târziu!

(Localul se golește repede.)

ROMA

(lui Ui)

Ești cam nervos, Arturo.

UI

Dracii ăștia

Mă iau drept un nimic.

ROMA

Că taci de-atâta

Timp, nu de alta.

UI

(posac)

Unde zace Giri

Cu procuristul acela de la trust?

ROMA

Urma să fie aici, la trei, cu dânsul.

UI

Și ce e cu Givola și Capone?

ROMA

Nimica serios. Capone, doar,

A fost la florărie pe la el

Să ia niște coroane.

UI

Pentru cine?

ROMA

Nu știu. Nu pentru noi.

UI

Nu-s sigur.

ROMA

Ei,

Le vezi prea-n negru astăzi. Cui ce-i pasă

De noi?

UI

Așa-i. C-un găinaț se poartă

Mai respectuos. La cel dintâi eșec

Givola dă bir cu fugiții. Las-că

La cel dintâi succes, i-oi face socoteala.

ROMA

Giri!

(Intră Emanuele Giri cu un individ scăpătat, Bowl.)

GIRI

Patroane, ăsta-i omul!

ROMA

(lui Bowl)

Tu ești

În trustul conopidei, procuristul

Lui Sheet?

BOWL

Am fost. Fost procurist, patroane.

Pân-mai acum o săptămână, până

Ce javră...

GIRI

Nici chiar izul conopidei

Nu suferă...

BOWL

De Dogsborough...

UI

(repede)

Ce e

Cu Dogsborough?

ROMA

Ce legături ai tu

Cu Dogsborough?

GIRI

Păi, de-aia l-am și adus.

BOWL

El, Dogsborough, mi-a făcut vânt.

ROMA

Din casa

Lui Sheet?

BOWL

Nu. Din a lui. Că din septembrie

Îi aparține.

ROMA

Ce?

GIRI

Casa lui Sheet –

Acesta-i Dogsborough. Bowl a fost martor

Când Butcher, de la trustul conopidei,

I-a oferit bătrânului, lui însuși,

Pachetul cu acțiuni.

UI

Și?

BOWL

Și-i o cruntă

Rușine...

GIRI

Nu observi, patroane?

BOWL

... ca Dogsborough să obțină împrumutul

Cel gras, cerut de trustul conopidei...

GIRI

... și în ascuns să stea ca parte-n trust!

UI

(începe să întrezărească ceva)

Aceasta-i mită! Dumnezeule!

Păi, Dogsborough îmi are unt pe creștet.

BOWL

A mers spre conopidă împrumutul,

Dar obținut a fost prin mijlocirea

Casei de șlepuri. Deci, prin mine. Și

De fapt, eu pentru Dogsborough am semnat,

Nu pentru Sheet, cum minte aparența.

GIRI

Zi că nu-i o senzație! Dogsborough!

Această veche firmă ruginită!

Această prea din plin răspunzătoare

Și prea cinstită strângere de mână.

Moșneagu-impermeabil la corupție.

BOWL

Ce-am să i-o coc! Să-mi facă mie vânt

Că am fraudat, când el... Ce javră!

ROMA

Lasă!

Mai sunt, alături de tine și alții

Ce spumegă de ascultă așa ceva.

Tu ce zici, Ui?

UI

(spre Bowl)

Jură?

GIRI

Sigur.

UI

(se deschide mare)

Să nu-l pierdeți din ochi! Hai, vino, Roma!

Acum abia-mi miroase a afaceri!

(Iese repede, urmat de Ernesto Roma și de oamenii de pază.)

GIRI

(îl bate pe Bowl pe umăr)

Măi Bowl, ai pus, îmi pare, în mișcare

O roată care...

BOWL

Bun. Dar comisionul...

GIRI

N-ai nicio grijă! Îmi cunosc patronul.

(Apare o inscripție: În toamna lui 1932, partidul și armata personală a lui Adolf Hitler sunt gata să dea faliment financiar și sunt amenințate de o rapidă destrămare. Disperat, Hitler se străduiește să vină la putere. Cu toate acestea, multă vreme, nu reușește să ajungă a vorbi cu Hindenburg.)

5.

Conacul lui Dogsborough. Dogsborough și fiul său.

DOGSBOROUGH

Nu trebuia să accept conacul ăsta.

Că am primit aproape în dar pachetul,

Nu-i atacabil.

TÂNĂRUL DOGSBOROUGH

Absolut nu.

DOGSBOROUGH

Că am

Umblat după împrumut, fiindcă am simțit

Pe pielea mea, cum se destramă-n lipsuri

O înfloritoare branșă comercială,

Nu poate fi nejust. Dar faptul că am

Primit conacul ăsta, în credința

Că ar trage vreun folos casa de șlepuri,

În timp ce insistam pentru-mprumut,

Și astfel că pe ascuns am acționat

În propriu-mi interes, a fost greșit.

TÂNĂRUL DOGSBOROUGH

Da, tată.

DOGSBOROUGH

Iar pachetul ăsta a fost

Ca peștele sărat ce-l vâă gratis

Un cârciumar clientului, în coș,

Pentru ca, potolindu-și ieftin foamea,
Să-i fie sete până cade criță.

(Pauză.)

Ancheta cu privire la depouri
Nu-mi place. Împrumutu-i consumat –
S-au înfruptat din el și Clark, și Butcher,
Și Flake, și Caruther. Și, din păcate,
M-am înfruptat și eu. Da' niciun funt de
Ciment nu-i cumpărat! Un lucru-i bun doar:
Că i-am făcut lui Sheet hatârul, și
N-am pus să bată toba la încheierea
Tranzacției. Încât nu știe nimeni
Că am ceva cu casa aia de șlepuri.

UN SERVITOR

(intră)

Vă sună de la trustul conopidei.

E domnul Butcher.

DOGSBOROUGH

Du-te tu, băiete!

(Tânărul Dogsborough iese cu servitorul. Din depărtare se aud clopote bătând.)

Ce-ar mai putea să vrea și Butcher ăsta?

(Privind pe fereastră afară.)

M-au răpit plopii la moșia asta.

Și fața lucie-a apei ca argintul

'Nainte de a deveni monetă.

Și că în aer nu duhnește izul

Acrit de bere mult stătută. Brazii

Și ei încântă ochii, mai ales

Cu vârfurile lor. E un verde cenușiu

Și prăfuit. Și-aceste trunchiuri care,

Ca pielea de vițel se foloseau

Pe vremuri, la butoaie, drept cana.

Dar plopii au fost hotărâtori. Da, plopii.

Azi e duminică. Hm! Și ce pașnic

Ar răsuna bătaia clopotelor

De n-ar fi în lume atâta răutate.
Ce-ar mai putea, duminică, să vrea
Și Butcher ăsta? Nu. Nu trebuia
Conacul să ac...
TÂNĂRUL DOGSBOROUGH
Tată, Butcher zice
Că azi noapte s-a cerut la primărie
Să se verifice în docuri starea
Depourilor trustului. Ce-i? Ce
Te doare, tată?
DOGSBOROUGH
Camforul!
TÂNĂRUL DOGSBOROUGH
Poftim.
DOGSBOROUGH
Și ce vrea Butcher?
TÂNĂRUL DOGSBOROUGH
Vrea să vină aici.
DOGSBOROUGH
Aici? Eu nu-l primesc. Nu mă simt bine
Cu inima.
(Se ridică. Măreț.)
Eu n-am nimic de-a face
Cu treaba asta. Am mers șaizeci de ani
Pe drumul drept. O știe tot orașul
În șoalda lor eu n-am niciun amestec.
TÂNĂRUL DOGSBOROUGH
Da, tată. Ți-e mai bine?
SERVITORUL
(intră)
Un domn Ui
E-n hol. Și...
DOGSBOROUGH
Gangsterul!
SERVITORUL
Da. I-am văzut

Portretu-n ziare. Zice că domnul Clark
Din trustul conopidei l-a trimis.

DOGSBOROUGH

Să-l dai afară! Cine l-a trimis? Clark?
Ce dracu'! Îmi atârnă acuma gangsteri
De gât? Vreau să-l...

(Intră Arturo Ui și Ernesto Roma.)

UI

Domn' Dogsborough.

DOGSBOROUGH

Afară!

ROMA

Ho, ho! Mai copăcel! Fără pripeală.
Azi e duminică. Nu?

DOGSBOROUGH

Am zis: afară!

TÂNĂRUL DOGSBOROUGH

Tata a zis: afară!

ROMA

S-o mai zică

Și-a doua oară: tot n-ar fi ceva nou.

UI

(nemișcat)

Domn' Dogsborough.

DOGSBOROUGH

Sun servitorii! Cheamă

Poliția!

ROMA

Rămâi pe loc, copile!

Că afară sunt niște băieți, și poate

Să nu te prea-nțeleagă!

DOGSBOROUGH

Așa. Cu forța.

ROMA

O, nu cu forța – amice! Doar un pic de emfază.

(Tăcere.)

UI

Domn' Dogsborough. Nu mă cunoașteți, știu.

Sau, ce-i mai rău, mă știți din auzite.

Domn' Dogsborough, aveți în față un om

Rău cunoscut. Mi-am început cariera,

Venind din Bronx ca un șomer de rând

În ăst oraș, acum-a-s paispe ani.

Nu pot să spun că n-am avut izbânzi.

Aveam șapte băieți săraci în juru-mi,

Dar hotărâți ca mine a-și rupe halca

Din orice vită a Domnului prea sfântul.

Ei, bine, acu-s treizeci. Vor fi mai mulți.

Veți întreba: ce vrea Ui de la mine?

Nu mult. Atât: să mă cunoască lumea

Așa cum sunt. Să nu mai fiu privit

Drept cavalier de industrie, aventurier

Sau cine știe ce.

(își drege glasul.)

Măcar de ochii

Poliției, pe care o stimez

Dintotdeauna. De aceea vin

În fața dumneavoastră și vă rog

– Și vreau să știți, eu nu rog cu plăcere –

Să puneți în favoarea mea, de-i cazul,

O vorbuliță la poliție.

DOGSBOROUGH

(neîncrezător)

Adică,

Să garantez eu pentru dumneata?

UI

De-i cazul. Asta va depinde numai

De felul cum ieșim la socoteală

Cu negustorii de legume.

DOGSBOROUGH

Dar ce

Cați dumneata-n negoțul de legume?

UI

Iată-ne ajunși. Sunt hotărât să-l apăr
De orice încălcări. Dacă-i nevoie,
Cu forța chiar.

DOGSBOROUGH

Dar după câte știu,
Nu-l amenință deocamdată nimeni.

UI

Deocamdată, nu. Să zicem. Dar eu
Văd mai departe. Și-ntreb: câtă vreme?
Da, câtă vreme, într-un oraș ca acesta,
Cu o poliție leneșă, coruptă,
Va fi în stare precupețul nostru,
Netulburat, să-și vândă marfa? Oare
Biata-i gheretă nu va fi distrusă
Chiar mâine de o mână scelerată
Ce va prăda și casa lui de bani?
N-ar prefera el, încă azi, să știe
Că-n schimbul unui fleac de compensație,
Negoțu-i stă sub un puternic scut?

DOGSBOROUGH

Eu cred că: nu.

UI

Aceasta-ar însemna
Că nu-și cunoaște interesul. Se
Prea poate. Micul precupeț, zelos
Dar mărginit, ades cinstit dar rar
Departă văzător. are nevoie
De o mână tare să-l conducă. Din
Păcate, dânsul nu cunoaște nicio
Răspundere față de trust, deși
S-ar cuveni atât să-i mulțumească.
Și-aici, domnule Dogsborough, se-arată
Misiunea mea îndreptățită. Căci
Și trustul cată azi a fi apărat.
În lături cu rău-platnicii! Plătește,

Ori îți închizi taraba! Or fi câțiva
Mai slabi, să cadă ruinați. Asta
E-o lege-a naturii! Mai pe scurt:
Și trustul conopidei îmi duce lipsa.

DOGSBOROUGH

Ce-am eu cu trustul conopidei? Cred
Că ai greșit adresa, omule,
Cu interesantul dumitale plan.

UI

Să lăsăm asta acum. Știți ce-au nevoie
În trust? De niște pumni! De cei treizeci
De tineri hotărâți, conduși de mine.

DOGSBOROUGH

Eu nu știu dacă trustu-ar vrea în loc de
Mașini de scris, să aibă tunuri Thompson.
Doar nu-s din trust.

UI

Om mai vorbi noi de asta.
Veți zice: bine, treizeci de bărbați
Vor circula prin trust, încolo-ncoace,
Cu arma-n mâini. Dar cine ni-i chezașul
Că n-om păți noi înșine ceva?
Răspunsu-i simplu: – Are puterea cel
Care plătește. Iar cel ce-mparte
Banii de lefuri sunteți dumneavoastră.
Eu să vă stau vreodată împotrivă?
Nu. Niciodată. Chiar de-aș voi-o
Și chiar de nu v-aș prețui precât
Vă prețuiesc. Vă dau cuvântul meu!
În fond ce-s eu? Și câți îmi sunt ciracii?
Știți oare că din ei, câțiva mai că
M-au părăsit? Azi mai sunt douăzeci!
De-or mai fi douăzeci! Salvați-mă,
De nu, sunt la pământ. Sunteți dator
Ca om, să m-apărați de dușmani și
– O spun cum e – chiar de ciracii mei.

E-n joc o operă de paispe ani.
La om, în dumneavoastră fac apel!

DOGSBOROUGH

Ascultă atunci ce va să facă omul

Din mine: chem poliția!

UI

Ați zis: poliția?

DOGSBOROUGH

Poliția, da.

UI

Să-nsemne asta că vă

Codiți să mă-ajutați ca om?

(Urlă)

Atunci

O cer tâlharului din dumneavoastră!

Căci asta sunteți! Vă voi compromite!

Că am dovezi! Sunteți amestecat în

Scandalul cu depourile din docuri,

Ce stă să izbucnească! Casa lui Sheet.

Cu șlepuri, sunteți dumneavoastră. Vă

Previn! Să nu mă-mpingeți prea departe!

Ancheta a fost hotărâtă!

DOGSBOROUGH

(foarte palid)

Ea nu

Va avea loc. Amicii mei...

UI

S-au dus.

Ieri ați avut amici. Astăzi, niciunul.

Dar mâine, veți avea, în schimb, dușmani.

De-i cineva să vă salveze-s eu!

Arturo Ui! Eu!

DOGSBOROUGH

N-o să aibă loc

Ancheta. Nimeni nu o să-mi facă asta.

Am părul alb...

UI

Dar în afar' de păr,
Nimic nu-i alb la dumneavoastră,
Dogsborough!

Măi omule!

(Încearcă să-i ia mâna)

Aibi minte! Judecă!

Lăsați-vă salvat! O vorbă doar
Să-mi spuneți, și oricine ar fi îl dobor,
De-ar cuteza, măcar de un fir de păr
De-al dumneavoastră să se atingă.

Vă rog, numai o dată, Dogsborough,
O dată dați-mi ajutor. Acum!

Nu pot să mai dau ochii cu băieții
De nu mă înțeleg cu dumneavoastră.

(Plânge.)

DOGSBOROUGH

Nu. Niciodată! Să știu de bine că
Se alege praf și pulbere din mine,
Cu dumneata nu intru-n cârdășie!

UI

S-a zis cu mine. Știu. Am patruzeci
De ani. Și ce sunt? Un nimica! Trebuie
Să îmi întindeți mâna!

DOGSBOROUGH

Niciodată!

UI

Băgați de seamă! Am să vă fărâm!

DOGSBOROUGH

Atât timp însă cât oi fi în viață
N-ai să ajungi să-ți vezi potlogăria
Cu zarzavaturi împlinită.

UI

(cu demnitate)

Bine,

Domn' Dogsborough. Am patruzeci de ani

Și dumneavoastră optzeci. Ei, bun e cerul,
Am să vă supraviețuiesc. Și știu
Că în negoțul de legume tot voi
Pătrunde.

DOGSBOROUGH

Niciodată.

UI

Roma, hai

Plecăm.

(Se pleacă ceremonios și părăsește cu Ernesto Roma încăperea.)

DOGSBOROUGH

O, aer! Ce mai bot! Ce bot!

Nu, n-ar fi trebuit să accept conacul!

Dar numai asta n-or să îndrăznească

Să cerceteze! Ar fi totul pierdut!

Nu, nu. Aceasta n-or să îndrăznească.

SERVITORUL

(intră)

Goodwill și Gaffles din administrația
Comunei!

(Intră Goodwill și Gaffles.)

GOODWILL

Hallo, Dogsborough!

DOGSBOROUGH

Hallo, Goodwill

Și Gaffles. Ce vești noi?

GOODWILL

Cam nu prea bune

Mă tem. N-a fost cumva Arturo Ui

Cel ce-a trecut pe lângă noi în hol?

DOGSBOROUGH

(râzând silit)

Da, în persoană. Nu-i chiar o podoabă

Într-un conac.

GOODWILL

Nu. Nu-i chiar o podoabă!

Și-așa, ne-a-mpins un vânt nu tocmai bun la tine.

E vorba despre trustul conopidei

Și împrumutul lui pentru depouri.

DOGSBOROUGH

(scrobit)

Cu împrumutul. Ce-i cu el?

GAFFLES

Ei, ieri

La primărie, au fost câțiva de-au zis

Că împrumutu-i – nu te mânia –

Cam dubios.

DOGSBOROUGH

Cam dubios...

GOODWILL

N-ai grijă! Majoritatea a fost indignată. Mă mir că n-am ajuns la păruială.

GAFFLES

„Cum! Dubios ce face Dogsborough?”

Se tot striga. „Atunci te pomenești,

Și biblia-i dubioasă” Apoi, să fi

Văzut cum te cinstiră, Dogsborough!

Prietenii au pretins pe loc ancheta.

Văzând atâta încredere în tine,

Au cam căzut pe bec ici-colo, unii.

Și n-au mai vrut măcar s-audă de asta.

Majoritatea însă – arzând, să nu

Îți vadă numele atins nici chiar

De boarea unei suspiciuni, striga:

„El, Dogsborough, nu-i doar un nume, și

Nu-i doar un om, ci o întreagă instituție.”

Și-așa, urlând, s-a obținut ancheta.

DOGSBOROUGH

Ancheta.

GOODWILL

O conduce O'Casey pentru

Comună. Cei din trustul conopidei

Zic însă că împrumutu-a fost vărsat
Direct casei de șlepuri Sheet, contractele
Cu diferite firme constructoare
Urmând de casa Sheet a fi încheiate.

DOGSBOROUGH

De casa Sheet.

GOODWILL

Cel mai bun lucru ar fi
Să-nsărcinezi tu însuși pe un om,
De bună reputație și neutru,
În care ai tu încredere și care
Să-ncerce a descurca aceste ițe
Întunecate.

DOGSBOROUGH

Sigur.

GAFFLES

Bun. Așa

E-n regulă. Și-acu, hai de ne-arată
Faimoasa-ți reședință, Dogsborough.

S-avem ce povesti!

DOGSBOROUGH

Da.

GOODWILL

Liniște

Și toaca! Tot ce-ți poți dori!

GAFFLES

(râzând)

Și-ncolo

Cu orice depou!

DOGSBOROUGH

Un om! Va fi acolo!

(Ies toți, încet, afară.)

(Apare o inscripție: în ianuarie 1930, președintele Reichului, Hindenburg, refuză în câteva rânduri să dea lui Hitler postul de cancelar al Reichului. Între acestea are a se teme de apropierea amenințătoare a scandalului legat de ancheta privitoare la așa-zisul „ajutor răsăritean...

Pe deasupra, el mai încasase banii statului pentru moșia Neudeck ce-i fusese dată în dar, și pe care-i deturnase.)

6.

Primăria. Butcher, Flake, Clark, Mulberry, Caruther. În fața lor, lângă Dogsborough – alb ca varul – O'Casey, Gaffles și Goodwill. Presa.

BUTCHER

(încet)

Cam zăbovește.

MULBERRY

Va veni cu Sheet.

Nu s-or fi înțeleș. Întreaga noapte

Cred c-au tratat. Sheet trebuie să-afirme

Că mai posedă casa.

CARUTHER

Nu-l așteaptă

Pe Sheet plăcinte calde aici, de vine

Să ne arate că-i el ticălosul.

FLAKE

Sheet n-o să se-nvoiască.

CLARK

Trebuie.

FLAKE

De ce să ia asupra lui cinci ani

De pușcărie?

CLARK

Pentru un teanc de bani

Și pentru Mabel Sheet, cu luxul ei. Mai e

Nebun și astăzi după dânsa. Ai

Să vezi că se-nvoiește. Pușcărie,

N-ai grijă, n-o să vadă. Dogsborough

Va aranja el asta.

(Se aud țipând vânzătorii de ziare. Un reporter intră cu o foaie.)

GAFFLES

Sheet e mort

A fost găsit mort. Avea

În vestă un bilet de drum spre Frisco.

BUTCHER

Sheet mort?

O'CASEY

(citește)

Ucis.

MULBERRY

O!

FLAKE

(încet)

Vezi? Nu s-a-nvoit.

GAFFLES

Ce-i, Dogsborough? Ce e? Ți-e rău?

DOGSBOROUGH

(în silă)

Nu. Trece.

O'CASEY

Moartea lui Sheet...

CLARK

Neașteptata moarte

A lui Sheet, bietul, este-aproape o cange

Înfiptă în anchetă...

O'CASEY

Da, desigur:

Ce e neașteptat îți vine adesea

Pe așteptate. Adeseori aștepti

Ceva neașteptat. Așa e-n viață.

Cu gând curat mă aflu-n fața voastră

Și sper, la întrebările ce-oi pune,

Să nu fiți nevoiți a mă trimite

La Sheet, după răspuns. Căci de azi-noapte

Sheet a muțit, cum văd în foaia asta.

MULBERRY

Cum? În definitiv, ați acordat

Casei de șlepuri împrumutul, nu?

O'CASEY

Aşa-i. Dar: cine e casa de şlepuri?

FLAKE

(încet)

Nostimă chestie. Åsta o să mai scoată
Ceva din mânecă.

CLARK

(la fel)

Ce să mai scoată?

O'CASEY

Ce, Dogsborough? Ți-e rău? Ori aeru-i
Închis?

(Celorlalți)

Vreau doar să spun că s-ar putea

Bârfi: că Sheet e nevoit acum,

Odată cu lopețile de lut,

Să ia asupra-și și beleaua asta

De-aici. Presimt...

CLARK

Eu zic, O'Casey, că

Mai bine-ar fi să nu presimți prea multe.

Sunt doar la noi legi împotriva bârfii.

MULBERRY

Ce vă-ncurcați în vorbe? Am auzit

Că Dogsborough a însărcinat un om

Să deslușească toate. Să așteptăm

Să vină omul!

O'CASEY

Văd că zăbovește.

Și dacă vine, sper să ne vorbească

Nu numai despre Sheet.

FLAKE

Sperăm să spună

Ce e, nu altceva.

O'CASEY

E deci, un om

De onoare? N-ar fi rău. Totu-ar putea

Fi lămurit, căci Sheet s-a stins abia
Azi-noapte. Bine. Vreau să sper
(lui Dogsborough) că-i om
De omenie omul ce-ai ales.

CLARK

(tăios)

E-acela care e. Îți place? Uite-l.

(Intră Arturo Ui și Ernesto, însoțiți de oameni de pază.)

UI

Hallo, Clark! Hallo, Dogsborough! Hallo!

CLARK

Hallo, Ui!

UI

Ei, ce vor să le comunic?

O'CASEY

(lui Dogsborough)

Ăsta ți-e omul?

CLARK

Da. Și ce? Nu-i bun?

GOODWILL

Păi, Dogsborough...

O'CASEY

(presei, care dă semne de neliniște)

Tăcere!

UN REPORTER

Ăsta-i Ui!

(Râsete. O'Casey face liniște. Apoi măsoară pe oamenii de pază.)

O'CASEY

Aceștia ce-s?

UI

Prieteni.

O'CASEY

(lui Roma)

Dumneata?

UI

E procuristul meu, Ernesto Roma.

GAFFLES

Stop. Spune, Dogsborough, s-o luăm de bună?

(Dogsborough tace.)

O'CASEY

Deci, după cum ne lasă să-nțelegem

Tăcerea grăitoare a domnului

Dogsborough, dumneata, domnule Ui,

Deții încrederea domniei-sale

Și ne-o soliciți pe a noastră. Bine.

La cine-s, așadar, contractele?

UI

Contracte? Ce fel de contracte?

CLARK

(în timp ce O'Casey se uită la Goodwill)

Cele

Ce pare a fi încheiat casa de șlepuri

Cu anumite firme constructoare

Pentru a zidi depourile-n docuri.

UI

Habar n-am de contracte.

O'CASEY

Nu?

CLARK

Socoți

Că nici nu sunt?

O'CASEY

(repede)

Cu Sheet ai stat de vorbă?

UI

(dând din cap)

Nu.

CLARK

A, nici n-ai vorbit cu Sheet?

UI

(cu patos)

Cel ce

Sușține c-am vorbit cu Sheet, vă minte.

O'CASEY

Credeam că ai studiat chestiunea, Ui,
Cum ți-a cerut-o Dogsborough.

UI

Păi, asta

Am și făcut.

O'CASEY

Și a dat roade studiul?

UI

Desigur. Nu a fost ușor să dau

De adevăr. Iar adevăru-acesta

Nu-i prea plăcut. Când domnul Dogsborough

M-a invitat s-aduc lumină și –

În interesu-orașului – să aflu

Ce s-a ales din banii astei comune,

Strânși din paraua noastră de contribuabili

Și-ncredințați apoi casei de șlepuri,

A trebuit cu groază să constat

C-au fost sfeterisiți. E punctul unu.

Ei, cine-anume i-a sfeterisit?

E punctul doi. Am cercetat și asta,

Iar vinovatul, din păcate...

O'CASEY

Cine-i?

UI

Sheet.

O'CASEY

Vai! Tăcutul Sheet, cu care n-ai vorbit?

UI

Ce vă uitați așa? Îl cheamă Sheet

Pe vinovat.

CLARK

Păi, Sheet e mort. Nu știi?

UI

E mort? Am fost la Cicero azi+noapte.

De-aia nu știu. Am fost cu Roma.

(Pauză.)

ROMA

Știi că are haz? Ce credeți, e o-ntâmplare

Că toc...?

UI

Nu-i întâmplare, domnii mei.

Căci sinuciderea lui Sheet e urmarea

Crimei lui Sheet. E o monstruozitate!

O'CASEY

Atât: că n-a fost sinucidere.

UI

Dar ce? Firește, azi-noapte am fost cu Roma

La Cicero, și nu știm, deci, nimic.

Un lucru însă știu și-mi este clar:

Că Sheet, un om de onoare-n aparență,

A fost un gangster.

O'CASEY

Înțeleg, Ui. Nu știi

Niciun cuvânt prea dur pentru acest Sheet,

Căruia astă-noapte, altceva

I-a fost prea dur. Tu ce zici, Dogsborough?

DOGSBOROUGH

Eu?

BUTCHER

(tăios)

Ce-i cu Dogsborough?

O'CASEY

Aceasta e:

Cum înțeleg pe domnul Ui – și cred

Că-l înțeleg prea bine – a fost o casă

De șlepuri care a obținut bănetul

Și l-a defraudat. Se pune acum

O întrebare doar: cine e casa?

Aud că-i zice Sheet. Dar ce-i un nume?

Noi vrem să știm cui i-a aparținut,

Nu cum o cheamă. Aparține lui Sheet chiar?
Sheet, fără-ndoială, că ne-ar spune-o.
Dar Sheet, în ce-l privește, tace mîlc
Din clipa-n care domnul Ui a fost
La Cicero. Nu-i oare cu putință
Ca totuși să fi fost alt proprietar,
Atunci când s-a comis înșelăciunea?
Tu ce zici, Dogsborough?
DOGSBOROUGH
Eu?
O'CASEY
Da. Se poate
Să fi fost tu-n birou la Sheet, când tocmai
Se – hai să zicem – nu se-ncheia
Acolo, vreun contract?
GOODWILL
O'Casey!
GAFFLES
(lui O'Casey)
Cum,
Dogsborough? Ce-ți trece prin minte?
DOGSBOROUGH
Eu...
O'CASEY
Și mai-nainte, la consiliu, când
Ne povesteai că o duce greu negoțul
Cu conopidă, și că ar trebui
Să i se acorde un împrumut, vorbeai
Din proprie experiență?
BUTCHER
Ce e asta?
Ori nu vedeți că omului i-e rău?
CARUTHER
Un om bătrîn!
FLAKE
Măcar părul lui alb

S-ar cuveni să vă deschidă ochii
Că-n el nimica rău nu poate zace.

ROMA

Eu zic: dovezi!

O'CASEY

Iar cât despre dovezi...

UI

Vă rog tăcere! Ordine, prieteni!

GAFFLES

(tare)

Vorbește, pentru Dumnezeu, Dogsborough!

UN OM DE PAZĂ

(urlă brusc)

Șeful vrea liniște! Tăcere!

UI

Dacă-mi

Îngăduiți să spun ce simt acum,

În clipa asta – rușinoasă clipă:

E insultat un om bătrân și-n juru-i

Prietenii lui tac – atunci aflați:

Mă-ncred, domnule Dogsborough, în cinstea

Domniei-voastre. Așa arată chipul

Vinovăției – vă-ntreb? Țștia-s ochii

Unui bărbat ce umblă să înșele?

Ori, ce e alb nu mai e alb aici?

Iar negrul încetează-a mai fi negru?

Rău am ajuns, de am ajuns aici.

CLARK

Să-nvinuiești un om imaculat,

De mituire?

O'CASEY

Ba mai mult: de fraudă!

Căci eu susțin că prea cețoasa casă

De care-am auzit atâtea rele

Pe când era lui Sheet atribuită,

Aparținea de fapt lui Dogsborough

În vremea împrumutului.

MULBERRY

Minciună!

GAFFLES

Dau capul pentru Dogsborough! O, cheamă

Întreg orașul! Și găsește unul

Măcar, care să-l ponegrească!

UN REPORTER

(altuia, care tocmai a intrat)

Tocmai

E Dogsborough acuzat.

CELĂLALT REPORTER

Dogsborough, zici?

De ce nu Abraham Lincoln?

MULBERRY și FLAKE

Martori, martori!

O'CASEY

A, martori? Martori vreți? Ei, Smith, cum stăm

Cu martorul? E aici? Văd c-a venit.

(Unul din oamenii lui a trecut la ușă și i-a făcut un semn. Toți au privirile ațintite spre ușă. O scurtă pauză. Apoi se aud împușcături și zgomot. Mare neliniște. Reporterii fug afară.)

REPORTERII

(În fața porții. Cu o mitralieră.)

– Cum se numește, O'Casey, martorul?

– E lată. – Hallo, Ui!

O'CASEY

(mergând spre ușă)

Bowl.

(Strigă afară.)

Înăuntru!

OAMENII DIN TRUSTUL CONOPIDEI

Ce s-a-ntâmplat? – L-au împușcat pe unul

Pe scară. – Ei, drăcie!

BUTCHER

(lui Ui)

Ui, mai mult

Scandal? Ne-am despărțit, să știi, de-o fi

Să se întâmple...

UI

Cum?

O'CASEY

Aici, 'năuntru!

(Câțiva polițiști aduc un corp înăuntru.)

E Bowl. Mi-e tare teamă, domnii mei,

Că martorul meu nu mai e în stare

Să fie interogat.

(Iese repede. Polițiștii au așezat cadavrul lui Bowl într-un colț.)

DOGSBOROUGH

Hai, Gaffles, ia-mă

De aici.

(Gaffles iese, trecând pe lângă el fără a-i răspunde.)

UI

(cu mâna întinsă spre Dogsborough)

Te felicit, Dogsborough! – Îmi place

Să fie totul clar. Oricum aş face.

(Apare o inscripție. Când cancelarul Reichului, generalul Schleicher, a amenințat că va da pe față fraudele comise cu banii destinați „ajutorului răsăritean”, precum și deturnarea impozitelor, Hindenburg a predat la 30 ianuarie 1933 lui Hitler puterea. Ancheta întreprinsă a fost anulată.)

7.

Mammoth-Hotel. Suita lui UI. Doi oameni de pază aduc în fața lui Ui un actor zdrențăros. În fund, Givola.

PRIMUL OM DE PAZĂ

E un actor, patroane. Nu-i înarmat.

AL DOILEA OM DE PAZĂ

E și prea pe geantă să-și ia un browning. Da-i sătul, că poate declama, acolo, la cârciumă când sunt sături clienții. E un clasicanist.

UI

Bine. Ascultă șefule: mi s-a dat a înțelege că felul meu de a vorbi ar

lăsa de dorit. Dar n-o să am încotro, o să vină o ocazie ori alta, mai ales când s-o lăsa cu politică, și o să trebuie să zic o vorbă, două, ca să-mi expun părerile. De-aia vreau să iau niște lecții. Și de ținută.

ACTORUL

Da, cum să nu.

UI

Veniți cu oglinda!

(Un om din pază aduce și așază în față o mare oglindă de toaletă.)

Întâi de toate, mersul. Vouă, cum vă e mersul, acolo-n teatru sau la operă?

ACTORUL

Vă înțeleg. Vă gândiți la stilul cel mare. Iuliu Cezar, Hamlet, Romeo, piesele lui Shakespeare. Ați dat, domnule Ui, de omul potrivit. Zece minute, și bătrânul Mahonney vă învață demarșa clasică. În fața dumneavoastră, domnilor, stă un caz tragic. Sunt o ruină din cauza lui Shakespeare. Poet englez. Aș fi putut să joc astăzi pe Broadway, de n-ar exista Shakespeare. Asta-i: tragedia unui caracter. „Nu juca Shakespeare, Mahonney, când joci Ibsen! Uită-te, domnule, la calendar! Suntem în 1912” – „Arta, domnule, nu cunoaște calendar!” zic eu, „eu fac artă!” Ei, ce să-i faci?

GIVOLA

Mi se pare, patroane, că ai căzut pe mâini proaste. E cam *passé*.

UI

O să vedem. Ia mișcă-te așa, încolo-ncoace, ca la Shakespeare ăsta.

(Actorul se mișcă încolo-ncoace.)

Bine!

GIVOLA

Doar n-ai să poți să apari cu mersul ăsta în fața precupeților! E nefiresc!

UI

Ce-i aia nefiresc? Nimeni nu e azi firesc. Când merg, vreau să se bage de seamă că merg.

(Copiază mersul actorului.)

ACTORUL

Capul înapoi.

(Ui dă capul înapoi.)

Piciorul atinge podeaua mai întâi cu vârful.

(Ui atinge podeaua, mai întâi, cu vârful picioarelor.)

Bine. Excelent. Aveți un talent înnăscut. Numai cu brațele mai e ceva. Cam țepe. O clipă. Cel mai bine ar fi să le așezați, așa laolaltă, în față, în dreptul părții rușinoase.

(Ui își pune mâinile, în timpul mersului, în fața sexului.)

Nu-i rău. Neafectat și totuși voit. Dar capul, mai înapoi. Așa, cred, domnule Ui, că mersul e în ordine pentru scopurile dumneavoastră. Ați mai dorit ceva?

UI

Cum să stau în fața lumii.

GIVOLA

Pune-ți doi vlăjgani tineri în spate și ai să stai la perfecție.

UI

Prostie. Când stau vreau ca lumea să se uite nu la doi vlăjgani care-mi sunt în spate, ci la mine. Corectează-mă.

(Ia o atitudine, cu brațele la piept.)

ACTORUL

Se poate și așa. Dar e comun. Dumneavoastră, domnule Ui, nu doriți să arătați ca un bărbier oarecare. Încrucișați brațele astfel.

(Îi pune brațele așa fel, unul peste celălalt, încât rămâne vizibil dosul palmelor, acestea fiind așezate pe brațul superior.) O schimbare mărun-tă, dar deosebirea e puternică. Comparați, domnule UI, în oglindă.

(Ui probează noua ținută a brațelor, în oglindă.)

UI

E bine.

GIVOLA

Și de ce acestea? Numai

Să fii pe plac gomoșilor din trust?

UI

Te cred că nu. Firește, e pentru omul

De rând. De ce-ți închipui tu, de pildă,

Că Clark acesta de la trust se arată

Atât de țănoș? Nu pentru-ai lui!

Căci pentru cei de o seamă, îi ajunge

Cât are-n bancă. Întocmai cum băieții,

Când este cazul-mi fac rost mie de
Autoritatea cuvenită, Clark
Se arată țănoș pentru lumea simplă.
Așa și eu!

GIVOLA

Dar poate să se spună:
Că nu prea pare natural. Sunt și unii
Mai dificili.

UI

Sunt și din ăștia, sigur.
Atât, că nu e vorba ce anume
Gândește prea deșteptu-ori prea vicleanu'.
Ci-i vorba cum îl vede pe stăpân
Un om de rând. Destul!

GIVOLA

Oricum, stăpânul
Expus ca-n galantar? N-ar fi, patroane,
Mai bine să apară curajos
Cu vânătăi la ochi, sumes la mâneci?

UI

Pentru asta-l am pe Dogsborough bătrânul.

GIVOLA

L-au cam trecut ceva sudori, îmi pare.
Mai e înregistrată la „activ”,
Nu-i vorbă, această piesă de muzeu.
Dar de expus, o cam expun cu greu.
Probabil pentru că nu-i chiar așa
De veritabilă...

Așa se-ntâmplă cu biblia din casă,
Pe care nimeni nu o mai deschide
De când, în cerc intim, odată răsfoită
Au dat, printre cinstitele vechi pagini,
Peste o ploșniță uscată. Dar
Firește, pentru trustul conopidei
Mai poate fi destul de bună.

UI

Pe cine să-l respecti, eu hotărăsc.

GIVOLA

Am înțeles patroane N-am nimic
Cu Dogsborough! Mai poate fi util.
Nici chiar la primărie nu-l doboară.
C-ar fi prea mare crahul.

UI

Acum, șezutul.

ACTORUL

Cum se șade! Aceasta e, aș zice, partea cea mai grea, domnule Ui.
Sunt oameni care știu să meargă, sunt oameni care știu să stea, dar unde-s cei ce știu să șadă? Luați un scaun cu spetează, domnule Ui. Și acum rezemați-vă. Măinile pe coapse, paralel cu burta. Coatele, departe de corp. Cât timp puteți șede așa, domnule Ui?

UI

Oricât de mult.

ACTORUL

Atunci, e totu-n ordine, domnule Ui.

GIVOLA

N-ar fi patroane rău ca moștenirea
Lui Dogsborough s-o lași scumpului Giri?
El o brodește și fără popor
Cu popularitatea. De-i nevoie
Se face vesel și mi-ți râde-n hohot
Că se desprinde stucul din tavan.
Și chiar când nu-i nevoie. Bunăoară,
Când tu, fecior al Bronxului, cum ești
Cu adevărat, vorbești despre cei șapte
Și hotărâți băieți...

UI

Ei? Râde atunci?

GIVOLA

Că se desprinde stucul din tavan. Dar
Lui să nu-i spui nimic, că iarăși zice
Că am pică pe el. Dezvăță-l mai degrabă
S-adune pălării.

UI

Ce pălării?

GIVOLA

Păi, pălăriile celor pe care

Îi culcă cu pistolul. Pe deasupra,

Să le și porți în public. E scârbos!

UI

Eu nu strâng calului gonaș zăbala.

Nu iau în seamă micite păcate

Celor ce conlucrează lângă mine

(Actorului.)

Să trecem la vorbire! Hai, recită-mi!

ACTORUL

Shakespeare. Nimic altceva. Cezar. Eroul antic.

(Scoate o cărticică din buzunar.)

Ce părere aveți de cuvântarea lui Antoniu? În fața sicriului lui Cezar. Împotriva lui Brutus. Conducător al asasinilor. Model de cuvântare pentru popor; foarte celebră. Am jucat pe Antoniu în 1908, la Zenith. Tocmai ce vă trebuie, domnule Ui.

(Ia atitudine și recită, vers cu vers, cuvântarea lui Antoniu.)

Prieteni, cetățeni, romani, plecați urechea!

(Ui îl îngână, urmărind din cărticică, îndreptat când și când de către actor. În fond, își păstrează însă glasul greoi și răgușit.)

Cezar e mort. Eu am venit aici

Pe Cezar să-l îngrop, nu să-l slăvesc.

Ce-i rău, în fapta omului, trăiește

Și după el. Ce-i bun, se-ngroapă adesea

Cu dânsu-odată. Așa-i cu Cezar! Brutus

Prea vrednicul, v-a-ncredințat azi: Cezar

A fost un despot. E o greșeală cruntă

Pe care crunt a și plătit-o Cezar.

UI

(singur, mai departe)

Venii aici, în fața raclei lui,

Să vă vorbesc. Mi-a-ngăduit-o Brutus

(Căci Brutus este un bărbat cinstit

Cum sunt și ceilalți toți, bărbați cinstiți.)

Mi-a fost prieten, drept și credincios.

Dar, zice Brutus, Cezar a fost despot.

Și Brutus este un bărbat cinstit.

A dus la Roma, mii de prizonieri

Și umpluse vistieria Romei cu

Bănet strâns din răscumpărări. Să fie

Așa ceva, faptă de despot, oare?

Ne-ndoios – omul sărac din Roma

De i-ar fi spus-o – Cezar ar fi plâns.

Despoții au inima de piatră? Poate!

Dar, după Brutus, Cezar a fost despot.

Și Brutus este un bărbat cinstit.

Ați fost de față când, la Lupercalii

L-am îmbiat de trei ori cu coroana

De rege, iar el a respins-o. Fost-a

Aceasta, fapta unui despot? Nu?

Dar Brutus zice că a fost un despot.

Iar el e, sigur, un bărbat cinstit.

Eu nu vorbesc ca să-l înfrunt pe Brutus.

Ci sunt aici să spun ceea ce știu.

Cândva l-ați îndrăgit – și-aveați temei!

V-oprește acum vreun temei să-l plângeți?

(În timpul ultimelor versuri, coboară încet, cortina. Apare o inscripție: După cum se spune, Hitler a luat lecții de declamație și de ținută nobilă de la actorul provincial Bazil.)

8.

Biroul trustului conopidei. Arturo Ui, Ernesto Roma, Giuseppe Givola, Emanuele Giri și oameni de pază. O ceată de mici precupeți sunt numai urechi la spusele lui UI. Pe estradă, lângă Ui, șade bolnav, bătrânul Dogsborough. În fund, Clark.

UI

(urlând)

Omor! Măcel! Bun plac! Șantaj! Jaf!

În plină stradă, pocnete de pușcă!

Bărbați ce-și văd cuminți de treaba lor
Și pașnici cetățeni ce intră-n primărie
S-aducă mărturii, uciși în plină zi!

Vă-ntreb: ce face-n fața acestor fapte,
Conducerea orașului? Nimic.

Ar trebui, mai știi, ca oamenii cinstiți
Să plănuiască afaceri tenebroase,
Celor cinstiți să le ciuntească cinstea,
Decât să intervină.

GIVOLA

Auziți!

UI

Pe scurt domnește haosul. Căci dacă
Oricine poate face orice vrea
Și orișice-i inspiră egoismul,
Înseamnă că se-nfruntă toți cu toții,
Că, deci, ne stăpânește haosul.
Când îmi țin pașnic chioșcul cu verdețuri
Ori îmi conduc, să zicem, camionul
Cu conopidă, ori mai știu eu ce,
Și-un altul dă năvală peste mine
În chioșc: „Mâinile sus!" Sau trage-n roți
Cu browningul, ca să rămân pe geantă,
Nu poți avea o viață liniștită.

Dar dacă știu că oamenii-s așa,
Nu mielușei blajini, sunt nevoit
Să fac ceva, să nu mă năvălească
Și mâinile să nu-mi mai țin, tot la
Cheremul orișicărui, ridicate,
Ci să le pot utiliza, să zicem,
La număratul castraveților
Sau ce mai știu eu. Căci acesta-i omul.
De bună voie, omul n-o să pună
Deoparte revolverul. Poate, fiindcă
E mai frumos așa, ori poate, fiindcă
Anume demagogi i-ar lăuda

La primărie. Dacă nu-mpușc eu,
Împușcă celălalt. E logic. Dar
Ce-i de făcut atunci, vă-ntrebați.
Am să vă spun. Da'ntâi de toate un lucru:
Așa ca până acuma, nu mai merge.
Să stai, să lânchezești la casă și
Să speri că o să fie odată bine
Iar pe deasupra, între voi, să fiți
Împrăștiati și dezbinați și fără
O pază bună să vă ocrotească,
Să stați neputincioși, de aceea, în fața
Oricărui gangster, asta nu mai poate
Să meargă. Avem nevoie în consecință,
În primul rând de unitate. Al doilea:
De jertfă. Cum? Parcă v-aud că ziceți:
Noi, jertfă? Pentru pază să dăm bani?
Treizeci la sută, taxă de protecție?
Nu, nu; nu vrem. Ni-i banul prea aproape.
De-am avea pază gratuit, mai va!
Ei bine, scumpii mei zarzavagii,
Nu-i chiar așa de simplu. Pe de gratis
Ai numai moartea. Orice altceva
Te costă bani. Și paza costă deci.
Și liniștea. Și siguranța ta.
Și pacea. Asta-i viața. Așa fiind
Și, pentru că în veci nu va fi altfel,
Eu și câțiva pe care îi vedeți
Aici de față – afară mai sunt și alții –
Am hotărât să vă-njghebăm noi paza.
(Giri și Roma aplaudă.)
Ca să puteți vedea însă că totul
Urmează a se face pe un temei
Negustoresc, iată-l pe domnul Clark,
Din firma Clark vânzări en gros, pe care
Desigur îl cunoașteți foarte bine.
(Roma îl trage pe Clark în față. Câțiva precupeți aplaudă.)

GIVOLA

Îngăduiți în numele adunării,
Să vă spun bun sosit, domnule Clark.
Că trustul conopidei intervine
Pentru ideea lui Arturo Ui
Nu poate decât să vă onoreze.
Vă mulțumim, domnule Clark.

CLARK

Noi cei
Din trustul conopidei, doamnelor
Și domnii mei, vedem cu-ngrijorare.
Cum tot mai anevoie vă desfaceți
Legumele. Se zice: sunt prea scumpe?
De ce sunt scumpe? Fiindcă ambalatorii
Și-ncărcătorii și șoferii noștri
Cer și tot cer mai mult. Aici e cazul
Să ni se aducă ordinea pe care o
Dorește domnul Ui și-ai lui prieteni.

PRIMUL PRECUPET

Dar dacă omul simplu are venituri
Mai mici și tot mai mici, atuncea cine
Ne cumpără legumele?

UI

Întrebarea

E foarte îndreptățită. Am să răspund:
Pe muncitor, îți place ori nu-ți place,
Din lumea noastră de-astăzi, nu-l mai poți
Exclude. Nici ca mușteriu măcar.
Am spus-o sus și tare, întotdeauna,
Că munca onestă nu dezonorează
Ci că e constructivă și c-aduce
Profituri. Prin aceasta-i necesară.
Oricare muncitor, luat în parte,
Se bucură de simpatia mea.
Doar când se înhăitează și-și permite
Să-și vâre nasu-unde nu-l taie capul,

De pildă, cum se storc profituri și
Așa și mai departe, zic: stai, frate!
Să ne-nțelegem: tu ești muncitor,
Aceasta vrea să zică să muncești.
De-mi vii însă cu greve și-ncetezi
Să mai muncești, nu mai ești muncitor
Ci-un element primejdios și-atunci
Te-înhaț!

(Clark aplaudă.)

Dar pentru a vedea mai mult
Că toate urmează să aibă loc cinstit,
Pe-ncredere, se află aci de față
Un om, ce pentru toți din noi, pot spune,
Slujește drept model de-naltă cinste
Și de integritate: domnul Dogsborough.

(Precupeții aplaudă ceva mai tare.)

Mă simt profund dator, în clipa asta,
Să vă aduc, domnule Dogsborough,
Prinos de mulțumire. Providența,
Ea ne-a legat. Nu am să uit vreodată
Că un om ca dumneavoastră m-a ales
Pe mine, tânărul, simplul fecior
Al Bronxului, să-i fiu prieten, ba
Pot zice chiar, drept fiu că m-a ales.

(Prinde mâna molău atârândă a lui Dogsborough și o scutură.)

GIVOLA

(cu jumătate de voce)

Emoționantă clipă: fiu și tată!

GIRI

(trece în față)

Vedeți, măi lume, șeful ne vorbește
Din inimă! Zăresc în ochii voștri
Niscai nedumeriri. Hai, întrebați!
Și fără frică! Nu-nghițim pe nimeni
Dacă nu ne-ntărită. Vi-o spun verde:
Nu-mi place vorbăria, mai ales

Nu sufăr cârcoteala stearpă care
Se-agață de orice și nu-i mai lasă
Un fir de păr întreg, și care plină
De ahuri și de însă, la nimic
Nu duce. În schimb, propuneri pozitive
Cum am putea să facem ceea ce
Ar trebui să facem, în sfârșit,
Așa ceva, primim cu bucurie!
Hai, ciripiți!

(Precupeții nu se mișcă.)

GIVOLA

Și nu ne menajați!
Cred că mă știți pe mine și că-mi știți
Și florăria mea.

UN OM DE PAZĂ

Hurra, Givola!

GIVOLA

Vreți așadar s-aveți o pază, ori vreți
Măceluri, jafuri, bunul plac, șantaje,
Omor? Pe scurt, să fie, vreți, de rău?

PRIMUL PRECUPET

Am dus-o până acum destul de calm.
În prăvălia mea, n-au fost scandaluri.

AL DOILEA PRECUPET

Nici în a mea.

AL TREILEA PRECUPET

Nici în a mea.

GIVOLA

Ciudat!

AL DOILEA PRECUPET

E drept, am auzit că în negoțul
Cu băuturi spirtoase a fost deunăzi,
Ceva ce-aduce cu cele descrise
De domnul Ui; c-au fost făcute țandări
Paharele și s-a vărsat alcoolul
Acolo unde n-au vrut să plătească

Taxa de pază. Slavă Domnului,
Negoțul de legume însă a fost
Lăsat în bună pace până astăzi.

ROMA

Și uciderea lui Sheet? Moartea lui Bowl?
Acelea-s bună pace?

AL DOILEA PRECUPEȚ

Au acelea

Cumva, domnule Roma, de-a face
Cu conopida?

ROMA

Nu. Vă rog, o clipă.

(Roma se întreține cu Ui, care, după marea lui cuvântare, șade sleit de puteri și indiferent. După câteva cuvinte, îi face semn lui Giri să se apropie. La parte și Givola la o aprinsă conversație pe șoptite. Apoi, Giri face semn unui om de pază și iese repede cu el, afară.)

GIVOLA

Stimată adunare! Tocmai aflu
Că o femeie necăjită-l roagă
Pe domnul Ui, să asculte-n fața
Acestei adunări câteva vorbe
De mulțumire.

(Se duce în fund și conduce o persoană fardată și țipător îmbrăcată – Daisy din docuri – care vine, ținând de mână o fetiță. Cei trei se înfățișează lui Ui, care s-a ridicat.)

Vorbiți, doamnă Bowl.

(Precupeților)

Aud că-i doamna Bowl, recenta văduvă
A lui Bowl, procurist al trustului
De conopidă, care ieri, în timp
Ce se grăbea, cu simțul datoriei,
La primărie, a fost ucis de o mână
Necunoscută. Doamnă Bowl!

DAISY DIN DOCURI

În marea durere care m-a lovit, prin nerușinatul omor săvârșit asupra
bietului meu soț, în timp ce se ducea la primărie să-și împlinească cetă-

ținește datoria, aş vrea, domnule Ui, să-mi exprim mulțumirea mea profundă. Pentru florile pe care mi le-ați trimis mie și fetiței mele în vârstă de șase ani, căreia i-a fost răpit părintele.

(Adunării)

Domnilor nu sunt decât o amărâtă văduvă, dar îndrăznesc să spun că fără domnul Ui aş fi astăzi pe drumuri, o spun oricând, cu tărie. Fetița mea, în vârstă de cinci ani, și eu, nu o să vi-o uităm, domnule Ui, nicio-dată.

(Ui întinde lui Daisy mâna și pune copilului mâna sub bărbie.)

GIVOLA

Bravo!

(Prin adunare, intră în diagonală Giri cu pălăria lui Bowl pe cap, urmat de câțiva gangsteri care au cu ei bidoane cu petrol. Aceștia își taie drum spre ieșire.)

UI

Primește condoleanțe, doamnă Bowl.

Această neobrăzată, ticăloasă

Turbare trebuie să ia sfârșit,

Căci...

GIVOLA

(văzând că precupeții încep să plece)

Stați! Ședința nu s-a încheiat.

Urmează-acum prietenul James Greenwool

C-un cântec intonat în amintirea

Bietului Bowl, și o colectă pentru

Sărmana văduvă. E un bariton.

(Unul dintre oamenii de pază vine în față și cântă un cântec grețos-melodramatic, în care se repetă din abundență cuvântul „cămin”. Gangsterii stau, de-a lungul executării cântecului, adânciți în degustarea muzicii, cu capetele în mâini ori aplecați înapoi, cu ochii închiși. Aplauzele sărăcăcioase care urmează sunt întrerupte de şuierul poliției și al sirenelor de pompieri. O mare fereastră din fund se înroșește.)

ROMA

Foc în cartierul docurilor!

O VOCE

Unde?

UN OM DE PAZĂ

(intră)

E vreunul Hook pe-aici?

AL DOILEA PRECUPEȚ

Da! Ce se-ntâmplă?

OMUL DE PAZĂ

Hambarul dumitale. Arde.

(Hook, precupețul, dă năvală afară. Îl urmează unii dintre precupeți, alții se duc la fereastră.)

ROMA

Stați!

Nu iese nimeni!

(Omului de pază.)

Zi: focu-a fost pus?

OMUL DE PAZĂ

Da, sigur, boss. S-a dat peste bidoane

De gaz.

AL DOILEA PRECUPEȚ

Pe-aici s-au dus bidoane.

ROMA

(turbat)

Cum?

E careva de spune că am fi noi?

UN OM DE PAZĂ

(îi pune omului browningul în coastă)

Ce zici c-au fost duse pe-aici? Bidoane?

ALȚI OAMENI DE PAZĂ

(altor precupeți)

Tu ai văzut bidoane? – Tu?

PRECUPEȚII

Eu, nu.

– Nici eu, nu!

ROMA

Să sperăm.

GIVOLA

(repede)

Chiar cel ce tocmai
Ne povestea ce calm se desfășoară
Negoțul conopidei, își vede-acum
Arzând în flăcări propriu-i magazin
Și în cenușă preschimbat de-o mână
Nelegiuită. Tot nu vă dați seama?
Ce, sunteți orbi? Uniți-vă! Pe loc!
UI

(urlă)

Rău am ajuns în ăst oraș. Un foc
După un omor. Da, până și orbii văd
Că pe oricine-l paște așa prăpăd.

(Apare o inscripție: În februarie 1933, clădirea Reichstagului se prăbuși în flăcări. Hitler învinovăți pe dușmanii lui că ar fi produs ei incendiul și dădu semnalul nopții marilor minciuni.)

9.

Procesul incendierii hambarelor. Presă. Judecători. Procurorul. Apărarea. Tânărul Dogsborough. Giri. Givola. Daisy din docuri. Oameni de pază. Precupeți și acuzatul Fish.

a.

(În fața scaunului martorilor se află Emanuele Giri; acesta arată spre acuzatul Fish, care șade cuprins de o totală apatie.)

GIRI

(țipând)

Ăsta e cel ce cu-o infamă mână
A aprins focul! Își strângea la piept
Bidonul de petrol când am pus ochii
Pe el. Ridică-te, mă, când vorbesc!
Ridică-te!

(Fish e ridicat cu forța, stă clătinându-se pe picioare.)

JUDECĂTORUL

Acuzat, strânge-ți puterile. Te afli în fața justiției. Ești învinovățit de crima incendierii. Gândește-te la ce te așteaptă!

FISH

(gângăvește)

Arlarlarl.

JUDECĂTORUL

De unde ai luat bidonul de petrol?

FISH

Arlarl.

(La un semn al judecătorului, un medic supraelegant, cu mutră tenebroasă, se apleacă asupra lui Fish și schimbă o privire cu Giri.)

MEDICUL

Simulează.

APĂRĂTORUL

Apărarea solicită o contra-asistență medicală.

JUDECĂTORUL

Se respinge.

APĂRĂTORUL

Domnule Giri, cum de s-a nimerit să vă aflați la fața locului în clipa când a izbucnit la hambarul domnului Hook incendiul care a preschimbat în cenușă douăzeci și două de case?

GIRI

Făceam tocmai o plimbare de digestie.

(Câțiva oameni de pază râd. Giri le ține isonul.)

APĂRĂTORUL

Vă este cunoscut, domnule Giri, că acuzatul Fish este un șomer care – în ajunul incendiului – făcuse pe jos drumul până la Chicago și că nu mai fusese în acest oraș niciodată?

GIRI

Ce, când?

APĂRĂTORUL

Automobilul dumneavoastră poartă numărul XXXXXX?

GIRI

Sigur.

APĂRĂTORUL

A staționat automobilul acesta, patru ore înainte de incendiu, în fața restaurantului lui Dogsborough, în strada 87? Iar acuzatul Fish a fost târât în nesimțire din acest restaurant?

GIRI

De unde să știu eu asta? Am fost toată ziua într-o călătorie de plăcere

la Cicero unde m-am întâlnit cu cincizeci și două de persoane care pot aduce mărturie, sub prestare de jurământ, că m-au văzut.

(Omenii de pază râd.)

APĂRĂTORUL

Dar n-ați afirmat abia că ați făcut, la Chicago, o plimbare de digestie?

GIRI

Aveți ceva împotrivă domnule, dacă-mi iau masa la Cicero și-mi fac digestia la Chicago?

(Un mare și prelung hohot de râs, la care ia parte și judecătorul.)

(Întuneric. O orgă cântă marșul funebru al lui Chopin în ritm de jazz.)

b.

(Când se face iarăși lumină stă pe scaunul martorilor precupețul Hook.)

APĂRĂTORUL

Ați avut vreodată, domnule Hook, vreo ceartă cu acuzatul? Și, în genere, l-ați văzut măcar vreodată?

HOOK

Niciodată.

APĂRĂTORUL

Pe domnul Giri l-ați văzut?

HOOK

Da, în biroul trustului conopidei, în ziua când s-a produs incendiul hambarului meu.

APĂRĂTORUL

Înainte de incendiu?

HOOK

Chiar înainte de incendiu. A trecut prin sală cu patru bărbați care duceau cu ei bidoane de petrol.

(Rumoare în banca presei și printre oamenii de pază.)

JUDECĂTORUL

Liniște în banca presei!

APĂRĂTORUL

Cu ce proprietate se învecinează hambarul dumneavoastră, domnule Hook?

HOOK

Cu proprietatea casei de șlepuri care aparținea înainte lui Sheet. Hambarul meu este legat, printr-un gang de curtea casei de șlepuri.

APĂRĂTORUL

Vă este cunoscut, domnule Hook, că domnul Giri locuia în casa de șlepuri, fostă Sheet, și că are deci acces la terenul casei de șlepuri?

HOOK

Da, ca administrator al depozitului.

(Mare rumoare în banca presei. Oamenii de pază murmură „buh, buh”, și iau o poziție amenințătoare față de Hook, ca și față de apărător și presă. Tânărul Dogsborough vine în grabă la judecător și-i șoptește ceva la ureche.)

JUDECĂTORUL

Tăcere! Amânăm dezbaterile datorită indispoziției acuzatului.

(Întineric. Orga cântă iarăși marșul funebru de Chopin în ritm de dans.)

c.

(Când se face iarăși lumină, Hook șade tot pe scaunul martorilor, dar prăbușit, cu un baston lângă el și pansat în jurul capului și deasupra ochilor.)

PROCURORUL

Vedeți prost, domnule Hook?

HOOK

(anevoie)

Da, da.

PROCURORUL

Spuneți-ne, sunteți în stare să recunoașteți pe cineva precis și clar?

HOOK

Nu.

PROCURORUL

Pe bărbatul de colo, bunăoară, îl recunoașteți?

(Arată spre Giri.)

HOOK

Nu.

PROCURORUL

Nu puteți așadar afirma că l-ați văzut vreodată?

HOOK

Nu.

PROCURORUL

Acum, o întrebare foarte importantă, Hook. Gândește bine înainte de a răspunde. Întrebarea e aceasta: Se mărginește hambarul dumneavoastră cu proprietatea casei de șlepuri, fostă Sheet?

HOOK

(după o pauză)

Nu.

PROCURORUL

Asta e totul.

(Întineric. Orga cântă mai departe.)

d.

(Când e iar lumină, pe scaunul martorilor se află Daisy din docuri.)

DAISY

(cu voce mecanică)

Recunosc foarte bine pe acuzat după expresia lui vinovată și pentru că are înălțimea un metru și șaptezeci. Am auzit de la cumnatu-meu că a fost văzut în fața primăriei în ziua când soțul meu a fost împușcat, în timp ce intra în primărie. Avea sub braț un pistol automat, marca Webster, și o înfățișare suspectă.

(Întineric. Orga continuă să cânte.)

e.

(Când e iar lumină, pe scaunul martorilor e Giuseppe Givola. Ceva mai departe, omul de pază Greenwool.)

PROCURORUL

S-a afirmat aici că niște oameni ar fi scos din biroul trustului conopidei, bidoane de petrol, înainte de a se fi produs incendiul. Ce știți despre așa ceva?

GIVOLA

Poate fi vorba numai despre domnul Greenwool.

PROCURORUL

Domnul Greenwool este angajat la dumneavoastră, domnule Givola?

GIVOLA

Da, de bună seamă.

PROCURORUL

Care e profesiunea dumneavoastră, domnule Givola?

GIVOLA

Florar.

PROCURORUL

În acest negoț se folosește din abundență petrol?

GIVOLA

(serios)

Nu, doar împotriva păduchilor de frunze.

PROCURORUL

Ce-a căutat domnul Greenwool în biroul trustului de conopidă?

GIVOLA

A executat un cântec.

PROCURORUL

Așadar, el n-ar fi putut, în același timp, să transporte bidoane de petrol spre hambarul lui Hook.

GIVOLA

Absolut cu neputință. Prin caracterul lui, nu e omul care să se dedea la incendieri. E bariton.

PROCURORUL

Las la aprecierea justiției, a permite martorului Greenwool să cânte aci frumosul cântec pe care l-a executat în biroul trustului conopidei, în momentul când se producea incendiul.

JUDECĂTORUL

Curtea apreciază ca inutilă propunerea.

GIVOLA

Protestez.

(Se ridică)

E nemaiauzit! Asta-i prigoană

Să iei drept existențe obscure, tineri

Cu adevărat adevărați, doar fiindcă

Bat, în lumină, nițeluș la ochi. E

Revoltător.

(Râsete. Întuneric. Orga cântă mai departe.)

f.

(Când e iar lumină, curtea de judecată arată semnele unei mari istorii.)

JUDECĂTORUL

Presa a dat să se înțeleagă că tribunalul ar putea fi expus presiunilor dintr-o anumită parte. Curtea constată că n-a fost expusă din nicio parte vreunei presiuni și că-și împlinește misiunea în deplină libertate. Socotesc că această lămurire e suficientă.

PROCURORUL

Înaltă curte! Față de acuzatul Fish, împietrit într-o *dementia* simulată, acuzarea socotește peste putință să i se continue interogatoriul. Propunem deci...

APĂRĂTORUL

Înaltă curte! Acuzatul își revine.

(Rumoare.)

FISH

(pare să se trezească)

Arlaparlparl.

APĂRĂTORUL

Apă! Înaltă curte, propun interogarea acuzatului Fish!

(Mare neliniște.)

PROCURORUL

Protestez! Niciun semn nu indică, în vreun fel, că acuzatul e în deplinătatea facultăților lui mintale. Totul nu-i decât o urzire a apărării, o goană maniacă după senzațional, după influențarea publicului!

FISH

Aparl.

(E sprijinit de apărător și se ridică.)

APĂRĂTORUL

Poți răspunde, Fish?

FISH

Darl.

APĂRĂTORUL

Fish, spune tribunalului: ai dat foc în ziua de 28, a lunii trecute, unui hambar de zarzavaturi din docuri? Da ori nu?

FISH

Nuvu.

APĂRĂTORUL

Când ai venit la Chicago, Fish?

FISH

Apă!

APĂRĂTORUL

Apă!

(Rumoare. Tânărul Dogsborough s-a dus la judecător și-i dă din nou sugestii.)

GIRI

(se ridică lent și urlă)

Scorniri! Minciună! Minciună!

APĂRĂTORUL

L-ai mai văzut – *(arată pe Giri)* – pe omul ăsta înainte?

FISH

Da. Apă.

APĂRĂTORUL

Unde? În restaurantul lui Dogsborough, în docuri?

FISH

(încet)

Da.

(Mare rumoare. Oamenii de pază scot pistoalele și murmură: „buh”. Medicul vine fuga cu un pahar. Îi toarnă conținutul, pe gât, lui Fish, înainte ca apărătorul să-i poată lua paharul din mână.)

APĂRĂTORUL

Protestez. Cer examinarea paharului!

JUDECĂTORUL

(schimbă priviri cu procurorul)

Se respinge.

DAISY

(țipă către Fish)

Asasinule!

APĂRĂTORUL

Înaltă curte!

Vor, gura adevărului, pe care

N-au fost în stare să-l înmormânteze,

Cu un petec de hârtie să-l astupe,

Cu judecata înaltei curți, sperând

Că-i josnică! Se strigă-aici justiției:

„Sus mâinile!" Să vadă orașul nostru
Îmbătrânit doar într-o săptămână,
De când, gemând, e nevoit să lupte
Cu soiul sângeros al unor monștri,
Că și justiția îi este căsăpită?
Nu căsăpită doar, ci pângărită
Căci violenței pradă s-a lăsat?
Înaltă curte, frângeți procedeul
Acesta!

PROCURORUL

Protestez! Protest! Protest!

GIRI

Mă câine, mă! Mă javră sfântuită:
Minciună! Otravă personificată!
Îmi ieși tu de aici și-ți scot eu, lasă,
Și mațele din tine! Criminale!

APĂRĂTORUL

Întreg orașu-îl știe pe-acest om!

GIRI

(turbat)

Și tacă-ți botul!

(Și judecătorului care vrea să-l întrerupă)

Și tu! Tacă-ți botul

De-ți este dragă viața, tacă-ți botul!

(Fiind aproape sufocat, judecătorul izbutește să vorbească.)

JUDECĂTORUL

Vă rog, tăcere! Apărătorul va avea să dea socoteală pentru ofensă
adusă tribunalului. Revolta domnului Giri îi apare tribunalului justifica-
tă.

(Apărătorului)

Continuați.

APĂRĂTORUL

Fish! Ți s-a dat în restaurantul lui

Dogsborough să bei? Fish! Fish!

FISH

(lăsând capul să-i cadă moale)

Arlarlarl.

APĂRĂTORUL

Fish! Fish! Fish!

GIRI

(urlând)

E pneul spart, vai! Strigă-l mult și bine!

O să vedem acum, cine pe cine.

(Într-o atmosferă de mare rumoare, se face întuneric. Orga cântă mai departe marșul funebru al lui Chopin în ritm de dans.)

g.

(Când se face pentru ultima oară lumină, judecătorul e în picioare și anunță cu voce stinsă sentința. Acuzatul Fish este alb ca varul.)

JUDECĂTORUL

Charles Fish, te osândesc pentru crimă de incendiere la cincisprezece ani temniță grea.

(O inscripție apare: Într-un mare proces, procesul incendiarii Reichstagului, tribunalul din Leipzig condamnă pe un șomer drogat, la moarte. Incendiatorii au fost lăsați în libertate.)

10.

Conacul lui Dogsborough. Noapte, dând spre ziuă. Dogsborough își scrie testamentul și se confesează.

DOGSBOROUGH

Și-așa, eu Dogsborough, cinstitul – după

Optzeci de ierni trăite-n cuviință –

M-am învoit cu toate cele ce-a

Comis și-urzit această cruntă bandă.

O, lume! Aud pe cei ce mă cunosc

De mai 'nainte, că aș fi străin

De toate acestea și că de le-as ști

Eu nu le-aș tolera. Dar eu e știu.

Știu cine-a ars lui Hook hambarul. Știu

Și cine a momit pe bietul Fish

Și l-a smintit. Când Sheet cădea ucis,

Cu un bilet de drum în haină, știu

Că Roma se afla la dânsul. Știu

Că Giri-a tras în Bowl, în ziua ceea;
În fața primăriei, pentru că
Sărmanul cunoștea prea multe despre
Cinstitul Dogsborough. Știu că lui Hook
Tot el i-a făcut felul. L-am văzut
Purtând și pălăria lui în cap.
Știu despre cinci omoruri de-ale lui
Givola; le-amintesc în treacăt. Știu
Tot, totul despre Ui, că el avea
De toate cunoștință: de la moartea
Lui Sheet și Bowl pân-la omorurile
Lui Givola și până la incendiu.
Acestea toate, le-am știut și-am tolerat
Acestea toate, eu, cinstitul vostru
Dogsborough, din dor de avuție și
Din teamă că o să vă îndoiiți de mine

11.

Mammoth-Hotel. Suita lui UI. Ui zace într-un fotoliu adânc și cască ochii în aer. Givola scrie ceva, și doi oameni de pază îl privesc rânjind peste umeri.

GIVOLA

„Las deci, eu Dogsborough, lui Givola
Cel bun și harnic, birtul meu. Lui Giri
Cel plin de râvnă, doar cam pățimaș,
Acest conac. Lui Roma, cel cuminte,
Pe fiul meu. Vă rog, lui Giri dați-i
Postul de jude. Iar lui Roma, cel de
Șef de poliție. Givola însă
Să aibă grijă de săraci. Din suflet
Vă rog, pe Arturo Ui să-l numiți
În postul meu. E demn de el. Vă-ncredeți
În ce vă spune Dogsborough al vostru
Bătrânul și cinstitul!" – Cred că-ajunge.
Și sper să crape iute. Testamentul acesta
Va face, ai să vezi, minuni. De când

Se știe că-i pe ducă și de când
Se speră că oricum bătrânul are
Să fie dus cuviincios la groapă,
E activ spălatul de cadavre. E
Nevoie de o piatră funerară
Cu o inscripție drăguță. Neamul corbilor
Trăiește doar din vechi, din reputația
Mult prea vestitului corb alb, ce-a fost
Cândva și undeva văzut. Bătrânul
Îți este, da, corbul tău alb. Așa
Arată – ca să vezi – corbul tău alb.
De altfel, patroane, după cât miros,
Prea stă în juru-i Giri. Eu nu cred
Să fie bine.

UI

(pornit)

Giri? Ce-i cu Giri?

GIVOLA

Nimic, dar prea stă-n preajma lui Dogsborough.

UI

Eu nu mă-ncred în el.

(Intră Giri, cu o nouă pălărie pe cap, a lui Hook.)

GIVOLA

Nici eu! Ei, dragă Giri,

Cum stăm cu apoplexia lui Dogsborough?

GIRI

Nu se încrede în medic. Nu-l primește

GIVOLA

Pe bunul nostru doctor ce a-ngrijit

Atâta de frumos pe Fish?

GIRI

Pe altul

Eu nu-l primesc. Bătrânul trăncănește

Prea mult.

UI

Ori poate i se trăncănește...

GIRI

Ce vrei să spui?

(Lui Givola)

Mă, dihor puturos,

Iar ai mâncat rahat?

GIVOLA

(grijuliu)

Ia, dragă Giri,

Citește testamentul ăsta.

GIRI

(i-l smulge din mână)

Ce?

Sunteți nebuni? Șef de poliție, Roma?

GIVOLA

El o pretinde. Și eu-s împotrivă,

Iubite Giri. Dar lui Roma nu poți

Să i te-așezi în cale.

(Intră Roma, urmat de oameni de pază)

Hallo, Roma!

Citește testamentul!

ROMA

(îl smulge din mâna lui Giri)

Dă-l încoa! Deci,

Giri judecător. Și unde-i fițuica

Bătrânului?

GIRI

O mai păstrează și

Încearcă s-o strecoare pe ascuns.

L-am prins pe fiu-său de cinci ori.

ROMA

(întinde mâna)

Giri,

Hai scoate-o!

GIRI

Ce? Nu o am.

ROMA

O ai, potaie!

(Stau unul în fața celuilalt, furioși.)

Și știu ce plănuiești. Chestia cu Sheet
Pe mine mă privește.

GIRI

E și chestia

Cu Bowl; și asta-i treaba mea.

ROMA

Desigur,

Atât că voi sunteți mișei, iar eu

Un om. Te știu eu, Giri, și de asemenea

Pe tine, Givola, te știu! Nu cred

În tine, nici cât cracul tău șontâc.

Ce tot cătați pe-aici? Ce unelțiți?

Ce-ți tot șopăcăiesc, Arturo, despre mine?

Nu-întindeți coarda, mă, că de vă prind,

Vă curăț, mă, ca petele de sânge!

GIRI

Să nu mă iei tu, ca pe-un cuțitar!

ROMA

(oamenilor de pază)

De voi vorbește! Așa vă socotesc azi

Cei din cartierul general: drept cuțitari!

Ei stau, mă rog, cu domnii mari din trust –

(arătând spre Giri)

Cămașa de mătase i-a cusut-o

Lenjerul lui Clark – voi aveți doar parte

De trebile de rând.

(lui Ui)

Iar tu o rabzi.

UI

(parcă deșteptându-se)

Eu? Ce rabd eu?

GIVOLA

Să pună să împuște

În camionul lui Caruther, om din trust.

UI

Ați tras în camionul lui Caruther?

ROMA

An acționat de capul lor câțiva
Oameni de-ai mei. Băieții nu prea pot
Să înțeleagă de ce sunt sortite
Să o pață și să se spetească numai
Tarabe pirpirii, dărăpănate,
Nu și cogeamite garaje. Nici eu,
Să fiu al naibii de-o pricep, Arturo!

GIVOLA

Oricum, trustul e foc.

GIRI

Clark ne zicea ieri
Că așteaptă numai să se mai întâmple.
A fost din cauza asta și la Dogsborough.

UI

(rău dispus)

Ai grijă, Ernesto: asta nu se cade.

GIRI

Ia, șefule, măsuri. Altfel, băieții
O să mai ți se suie-în cap.

GIVOLA

Iar trustul

E foc, patroane!

ROMA

(scoate browningul; celor doi)

Așa? Mâinile sus!

Și voi! Mâinile sus, toți, fără fițe!

Și la perete.

(Givola, oamenii lui și Giri ridică mâinile și se retrag lenevos spre perete.)

UI

(rece)

Ce v-a apucat?

Ernesto, nu-i întărâta! Ce-aveți?

O-mpuşcătură într-un camion
Cu zarzavat! Ei şi? Aşa ceva
Se poate lesne aranja. Încolo,
Merg toate ca pe unt, în ordine.
Incendiul a dat rod. Ni se plăteşte.
Treizeci la sută pentru ceva pază.
În mai puţin de-o săptămână, iată
Ne stă-n genunchi un cartier întreg.
Şi nici măcar un deget contra noastră.
Şi-am planuri noi, mai mari.

GIVOLA

(repede)

Ce fel de planuri?

GIRI

Ci fă ceva pe planuri! Vezi mai bine
De braţe, să le dăm jos.

ROMA

E mai sigur,

Arturo, să le stea tot sus!

GIVOLA

Frumos

Ne-ar sta, să vină acuma Clark şi să

Ne vadă aşa!

UI

Ernesto – ascunde arma!

ROMA

Eu nu! Trezeşte-te, Arturo! Nu vezi

Că-şi fac cu tine jocul? Că te schimbă

Cu alde Clark şi Dogsborough? „Frumos

Ne-ar sta, să vină Clark şi să ne vadă!"

La cine-s banii dobândiţi cu casa

De şleपुरi? Unde-s? Că nici nu-i văzurăm?

Băieţii aruncă în aer prăvălii,

Şi-ţi cară la bidoane spre hambare.

Oftând: Arturo nu ne mai cunoaşte.

Pe noi, ce pentru el făcurăm totul.

El face pe-armatorul, pe boierul.

Trezește-te, Arturo!

GIRI

Da, și dă-te-n fapt

Și spune-ne ce hram ții?

UI

(sare-n sus)

Vra să zică,

Îmi puneți revolveru-n piept. Ei nu,

Așa n-ajungeți la nimic cu mine.

Așa fel, nu. De-mi vii cu-amenințări,

Îți scrii singur sentința. Eu-s om blând.

Amenințări însă nu-mi plac. Acela

Ce nu se-ncrede orbește-n mine, poate

Să-și vadă frumușel de drum. Și-aici

Nu-i loc de răfuială. Deviza mea-i:

Fă-ți datoria și fă-o pân' la capăt.

Iar la răsplată am eu cuvântul. Căci

Răsplata vine după faptă! Eu doar

Atât vă cer: încredere și iarăși

Încredere! Voi asta nu aveți:

Credință! Și când nu-i credință, totu-i

Pierdut! Ce credeți voi? De ce-am putut

Să fac tot ce-am făcut? Fiindcă-am avut

Credință! Pentru că am crezut fanatic

În cauză! Și cu credință, cu

Nimic alt decât cu credință, am

Ajuns să intru în oraș și să-l

Silesc să-mi cadă în genunchi. Credința

M-a însoțit la Dogsborough, și cu

Credința am pătruns și-n primărie.

Cu mâna goală și doar cu această

Credință de nestrămutat.

ROMA

Și cu

Pistolul.

UI

Nu. Pistol mai au și alții.

Dar ce nu au, este credința fermă

Că-s destinați conducători să ajungă.

Și așa ar trebui și voi să credeți

În mine. Da, să credeți trebuie, să credeți!

Că eu vă vreau doar binele și știu

Ce este binele. Că aflu deci

Și drumul care duce la izbândă.

De moare Dogsborough, voi hotărî

Eu, cine ce devine. Atât vă spun:

Veți fi satisfăcuți.

GIVOLA

(pune mâna la piept)

Arturo!

ROMA

Valea!

(Giri, Givola și oameni de pază ai lui Givola se duc, cu mâinile ridicate, afară.)

GIRI

(ieșind, lui Roma)

Drăguță pălărie.

GIVOLA

(ieșind)

Roma, scump...

ROMA

Afară!

Vezi, nu uita să râzi, paiață Giri.

Și tu, Givola, hoțule, să nu-ți uiți

Piciorul strâmb, de nu-i furat și acesta

Cu siguranță.

(Când au ajuns afară, Ui cade în starea lui de meditație.)

UI

Lasă-mă acum singur!

ROMA

De n-aș nutri, Arturo, acea credință

De care ai vorbit, n-aş şti adesea
Cum să-mi privesc în ochi ciracii. Trebuie
Să acţionăm! Şi cât mai iute: Giri
Cloceşte porcării!

UI

Ernesto! Acum
Concep noi lucruri, mari. Lasă-l pe Giri!
Îmi eşti, Ernesto, cel mai vechi prieten
Şi credincios locotenent. De aceea
Am să-ţi destăinui planul meu cel nou,
Care ţinteşte hăt, departe.

ROMA

(radios)

Spune!

Ce-am să-ţi comunic despre Giri, poate
Să aştepte.

UI

Cu Chicago e gata. Vreau
Mai mult.

ROMA

Mai mult?

UI

Că doar, nu-i doar aici
Târg de legume.

ROMA

Nu. Dar cum să-ntinzi
În altă parte laba?

UI

Prin intrarea
Din faţă! Şi prin cea din dos! Prin geamuri!
Luaţi la goană şi aduşi! Chemaţi
În ajutor şi defăimaţi! Cerşind
Şi-ameninţând! Cu adulări şi insulte!
Blajini la violenţă, de oţel
La-mbrăţişări. Întocmai ca aici.

ROMA

Da, dar: altundeva e altceva.

UI

O repetiție generală, poate,
Așa de formă, într-un oraș mai mic
Nu ar strica. Ne-ar arăta, în schimb,
De-i altceva, altundeva. Eu nu cred.

ROMA

Și unde ai vrea această repetiție?

UI

La Cicero.

ROMA

Acolo-i Dullfeet, ăla
Cu foaia lui pentru comerțul de
Legume și cu opinii personale:
Ăl care-n fiecă sâmbătă mă-njură
Că l-am ucis pe Sheet.

UI

Ar trebui

Să tacă.

ROMA

N-ar fi greu. Un gazetar
De teapa ăștia are și dușmani.
Cuvântul tipărit îi face pe unii
Să vadă roșu. Așa sunt eu, de pildă.
Da, n-ar fi greu să-l faci să tacă – Arturo.

UI

Ar trebui urgent să tacă. Trustul
A și început să aibă negocieri
Cu Cicero. Mai întâi, în termeni pașnici.
Vreau să le vindem conopidă.

ROMA

Da,

Și cine negociază?

UI

Clark, dar are
Dificultăți. Din vina noastră.

ROMA

Aşa

Şi Clark e în combinaţie.

În Clark nu am încredere.

UI

La Cicero se zice

Că noi am urmări ca umbra trustul.

Vor conopidă. Însă fără noi.

Li-i groază precupeţilor de noi.

Nu numai lor: soaţa lui Dullfeet face,

De câţiva ani, la Cicero, import

De zarzavat, şi-ar fi dispusă

Să intre-n trustul conopidei. Dacă

N-am fi fost noi, ar fi intrat de mult.

ROMA

Cu alte cuvinte, planul de-a pătrunde

La Cicero nu pleacă de la tine,

Ci de la trust. Pricep acum, Arturo,

Tot, toate cele! E limpede ca cerul

Ce se petrece aice.

UI

Unde?

ROMA

În trust!

La Dogsborough în conac! Şi testamentul

Lui Dogsborough! Este dictat de trust!

Vor Cicero să-şi anexeze şi

Le stai tu în drum. S-ar descotorosi ei

De tine. Da-n ce chip? Că-i ai la mână:

Le-ai fost, în porcăriile lor proprii,

De trebuinţă. De-aia te-au lăsat

Să faci tot ce-ai făcut. Cum să-ţi mai faci vânt?

Şi Dogsborough se dă-n vileag. Bătrânul

Se târâie spre groapă cu cenuşa

Pe cap. De aia trustu-i dă târcoale

Şi-i ia mişcat hârtia dintre ghiare

Și o citește în suspine presei:
Cum se căiește și stăruitor, cum
Le cere acum să stârpească ciurma
Pe care dânsul – da, o recunoaște –
A răspândit-o printre ei, și să
Se-ntoarcă la negoțul vechi, cinstit,
Al conopidei. Asta le e planul,
Arturo. Și în el, sunt toți vârâți:
Și Giri ce-a lăsat pe Dogsborough
Să mângălească testamente, și-i
Amic cu Clark, cel ce are greutate
La Cicero, din vina noastră, și
Care-ar dori să n-aibă nicio umbră
La luatul banilor. Și Givola
Cu nasul lui ce simte mortăciunea.
Ar trebui să se-ncheie-ntâi de toate
Cu Dogsborough acesta, cu bătrânul
Și preacinstitul Dogsborough, cel care
Mânjește trădător fițuici și astfel
Aruncă-n tine cu noroi. Altminteri,
Îți cade baltă planul Cicero!

UI

Crezi, deci, că-i vorba de-un complot? E drept
Că m-au oprit să merg la Cicero.

Am fost surprins.

ROMA

Arturo, te implor.

Dă-mi s-aranjez eu chestia-asta! Uite
Dau doar o raită până la conac
La Dogsborough, scot pe bătrân afară,
La clinică – am să-i zic – și ți-l predau
La mausoleu. Și gata.

UI

Dar e Giri

Acolo la conac.

ROMA

Acolo poate

Să și rămână.

(Se uită unul la celălalt.)

E tot aia.

UI

Givola?

ROMA

Îi fac la-napoiere o vizită

La florărie. Și-i comand o serie

De jerbe serioase pentru Dogsborough

Și pentru Giri veselul. Plătesc

Peșin.

(Își arată browningul.)

UI

Ernesto, acest plan murdar

Prin care Dogsborough și Clark și Dullfeet

Vor să mă sufle din afacerea

Cu Cicero, va trebui curmat

Cu strășnicie. Mă încred în tine.

ROMA

Și bine faci! Însă va trebui

'Nainte de-o pornim, să fii de față

Să dai tu damf băieților, să vadă

Chestiunea în lumina adevărată.

La vorbe nu mă prea pricep.

UI

(Îi strânge mina)

De acord.

ROMA

Știam, Arturo! Așa se cuvenea,

Nu altfel să se-ntâmples. Așa: noi doi!

Nu? Tu și eu. Întocmai ca pe vremuri!

(Oamenilor lui)

Arturo e cu noi: ce v-am spus?

UI

Viu.

ROMA

La ora unşpe...

UI

Unde?

ROMA

În garaj.

Sunt alt om. Îi dăm drumul iar!

(Iese repede cu oamenii lui. Ui, mergând în sus şi-n jos, îşi pune la punct cuvântarea pe care vrea să o țină oamenilor lui Roma.)

UI

Prieteni,

Cu neplăcere mi-a fost dat să aflu

Că se urzeşte-n dosul meu un plan

De cea mai scârnavă trădare. Oameni

Din apropierea mea intimă în care

Aveam cea mai deplină încredere,

S-au înhăitat şi, neleali din fire,

În gaşcă cu boierii conopidei –

Nu, asta nu – cu ce în gaşcă? Da:

În gaşcă cu poliţia au pus la cale

Să vă înlăture. Ba chiar aud

Că şi de viaţa mea vor să se-agaţe!

Răbdarea mea a luat sfârşit! Ordon deci

Ca, sub comanda lui Ernesto Roma,

În care am toată încrederea,

Azi-noapte, să vă...

(Intră Clark, Giri şi Betty Dullfeet)

GIRI

(văzându-l pe Ui cu o mutră speriată)

Noi suntem, patroane!

CLARK

Te rog, cunoaşte, Ui, pe doamna Dullfeet

Din Cicero! Trustu-ar dori s-asculţi

Pe doamna Dullfeet şi să vă-nţelegeţi.

UI

(posac)

Poftim.

CLARK

Desigur, știi că Cicero,
În negocierile privind fuziunea
Cu trustul legumicol din Chicago,
A ezitat să recunoască-n dumneata
Un acționar. Până la urmă, trustul
A mai redus din forța obiecțiunii,
Iar doamna Dullfeet vine-acum...

DOAMNA DULLFEET

S-alunge
Neînțelegerea. Și-n numele
Bărbatului meu, domnul Dullfeet, vreau
Să subliniez că nici campania lui
Recentă din ziar nu vă viza
Pe dumneavoastră.

UI

Dar pe cine-atunci?

CLARK

Pe șleau, Ui: „Sinuciderea" lui Sheet
A indispus grozav la Cicero.
Orice ar fi fost, omul acela a fost
Un armator, om de condiție, nu
Un oarecare – un nimeni, ce dispare
În nicăieri. Și despre care nu e
Nimic de spus. Și-ncă ceva: garajul
Lui Caruther reclamă că deunăzi
I-a fost deteriorat un camion.
În amândouă cazurile, Ui,
E-un om de-al dumitale amestecat.

DOAMNA DULLFEET

La Cicero, pân' și copiii știu
Că trustul conopidei e pătat
Cu sânge.

UI

Asta-i neobrăzare.

DOAMNA DULLFEET

Nu,

Nu. Nu e vorba despre dumneavoastră.

Nu mai e vorba, cel puțin, de când

Răspunde pentru dumneavoastră domnul Clark.

E vorba de numitu-Ernesto Roma.

CLARK

(repede)

Păstrează-ți cumpătul, Ui.

GIRI

Cicero...

UI

Nici să n-aud. Drept cine mă luați?

Am zis! Ernesto Roma-i omul meu.

Și nu îngădui să mi se prescrie

Ce oameni pot să am în preajma mea.

Așa insultă n-am să rabd.

GIRI

Patroane!

DOAMNA DULLFEET

Cu oamenii de teapa-acestui Roma,

Ignatius Dullfeet va lupta până

La cea din urmă a lui suflare.

CLARK

(rece)

Și pe drept.

Căci trustu-l sprijină. Gândește, Ui.

Afacerile și prietenia

Sunt două lucruri deosebite. Ce zici?

UI

(de asemenea, rece)

Mai mult nu am de zis, domnule Clark.

CLARK

Regret nespus, stimată doamnă Dullfeet,

Acest deznodământ al convorbirii.

(Ieșind, lui Ui)

E-o mare imprudență, Ui.

(Rămași singuri, Ui și Giri se uită unul la altul.)

GIRI

Asta,

După ciocnirea cu garajul lui Caruther,

Înseamnă luptă.

UI

Nu mă tem de luptă.

GIRI

Mă rog, să nu te temi! Ai să... ai să-nfrunți

Doar trustul, presa și pe Dogsborough

Cu clică lui și orașu-ntreg. Atât.

Eu zic să te gândești, patroane; dacă...

UI

Știu eu ce fac. Nu-mi trebuie dădacă.

(Apare o inscripție: Moartea iminentă a bătrânului Hindenburg a iscat în tabăra naziștilor lupte îndârjite. Cercurile conducătoare susțineau îndepărtarea lui Ernst Rohm. În perspectivă se afla ocuparea Austriei.)

12.

Garaj. Noaptea. Se aude ploaia. Ernesto Roma și tânărul Inna. În fund, oameni înarmați.

INNA

E ora unu.

ROMA

L-o reține ceva.

INNA

Ar fi posibil, oare, să ezite?

ROMA

Ar fi. Arturo ține-atâta la ai lui

Că s-ar jertfi pe sine în locul lor.

Nici de guzgani ca Givola și Giri

Nu poate să se rupă. Și de aceea

Tărăgăie și se frământă și

Se poate face două, trei. Dar de venit

Tot vine. Sigur. Îl cunosc eu, Inna.

(Pauză.)

Când l-oi vedea pe Giri la pământ,
Am să mă simt la fel de ușurat
Ca și atunci când îmi las udul. Ei,
Mai e puțin, și gata.

INNA

Noți ca astea,
Cu ploaie, îți toacă nervii.

ROMA

Tocmai de-aia
Îmi plac. Cele mai negre dintre nopți.
Dintre mașini, cele mai iuți. Și dintre
Prietenii, pe cei mai decizi.

INNA

De câți ani
Zici că-l cunoști?

ROMA

Cam de-opșpe...

INNA

Cam de mult.

UN OM ÎNARMAT

(vine în față)

Băieții vor să bea.

ROMA

Nimic. În noaptea asta

Să-mi fie treji.

(Un om de rând e introdus de oamenii de pază.)

OMUL DE RÂND

E lată în apropiere!

Două blindate-n fața circumscripției!

Tixite cu curcani!

ROMA

Oblonul jos!

Nu ne privește! Dar tot e mai bine

Să te păzești decât să pierzi ocazia.

(Un oblon de oțel închide încet garajul.)

E liber drumul?

INNA

(dă din cap)

Ciudată e țigara.

Fumezi și pari nepăsător. De faci

Însă, ce face un nepăsător

Și de fumezi, devii nepăsător.

ROMA

(surâde)

Întinde mâna!

INNA

(se execută)

Tremură. Nu-i bine.

ROMA

Eu nu cred că e rău. Pe tolomaci

Nu dau doi bani. Că-s prea nesimțitori.

Nimic nu-i supără, nu supără

Pe nimeni. Zău. Poți tremura în pace!

Și acul de oțel într-o busolă

Vibrează până se fixează. Mâna

Ta vrea să afle polul. Asta-i totul.

O VOCE

(din partea laterală)

Poliția motorizată-n Churchstreet.

ROMA

(tăios)

Se-oprește?

VOCEA

Merge mai departe.

UN OM ÎNARMAT

(intră)

Două

Mașini stau camuflate, după colț.

ROMA

Sunt pentru Arturo! Givola și Giri-i

Fac felul. Cade orbește în capcană.

Da. Trebuie să-l ajutăm. Hai!

UN OM ÎNARMAT

Asta-i

Curată sinucidere!

ROMA

Și dacă? E cazul să te sinucizi. Ce vrei?

De opșpe ani prieteni!

INNA

(cu voce puternică)

Sus oblonul!

Aveți tulumba gata?

OMUL ÎNARMAT

Gata.

INNA

Sus!

(Obloonul blindat se ridică încet. Ui și Givola intră cu pas alert, urmăriți de oameni de pază.)

ROMA

Arturo!

INNA

(încet)

E și Givola.

ROMA

Ce-a fost?

Rău ne-ai mai fiert, Arturo!

(Râde.)

Ei, drăcie!

Și-i totu-n ordine!

UI

(răgușit)

De ce n-ar fi?

INNA

Credeam că a fost ceva-n neregulă.

Patroane, strânge-i mâna. Era tocmai

Pe punctul să se-arunce, pentru tine,

În foc. Nu este așa?

UI

(Înaintează spre Roma și-i întinde mâna. Acesta i-o ia râzând. În clipa aceasta, Roma neputând să pună mâna la browning, Givola trage instantaneu în el, și-l nimerește în coapsă.)

Pe ăștia în colț.

(Oamenii lui Roma stau împietriți și sunt duși – în frunte cu Inna – în colț. Givola se apleacă asupra lui Roma, care se află doborât la pământ.)

GIVOLA

Mai suflă.

UI

Dați-l gata.

(Celor de la perete)

Uneltirea

Nerușinată ce-ați urzit în contra-mi,

A fost dată-n vileag. Descoperit e

Și planul împotriva lui Dogsborough.

Venii în ceasu-al doisprezecelea

Să vă împiedic. Orice rezistență

E de prisos. Vă învăț eu să vă mai

Foiți în contra mea. Halal bârlog!

GIVOLA

Niciunul ne'narmat!

(Înspre Roma)

E ghinionist.

Își vine iar în fire.

UI

În noaptea asta

Sunt la conac la Dogsborough.

(Iese repede.)

INNA

(la perete)

Guzgani

Netrebnici! Trădători.

GIVOLA

(agitat)

Foc! Trageți!

(Cei aflați la perete sunt secerați cu mitraliera.)

ROMA

(își revine)

Hei!

Givola! Ei, drăcie!

(Se întoarce anevoie, fața îi e albă ca varul.)

Ce-a fost asta?

GIVOLA

Nimica. Niște trădători au fost

Executați.

ROMA

Mă javră. Ce-ai făcut

Cu oamenii? Cu Arturo? Asasinați!

Știam eu! Javre!

(Căutându-l pe podea.)

Unde-i el?

GIVOLA

S-a dus.

ROMA

(în timp ce e târât la perete)

Mă javre! Javre!

GIVOLA

(rece)

Îmi e piciorul scurt,

Așa-i? Ți-e ție mintea scurtă! Acu'

La zid, cu labe bune mi te du!

(O inscripție apare: În noaptea de 30 iunie 1934, Hitler atacă pe neașteptate pe prietenul său Rohm, într-un han unde acesta îl aștepta pentru a porni împreună o lovitură împotriva lui Hindenburg și Goering.)

13.

Florăria lui Givola. Înăuntru. Ignatius Dullfeet, un bărbat nu mai înalt decât un băiat, și Betty Dullfeet.

DULLFEET

Nu o fac cu plăcere.

BETTY

De ce nu?

Că Roma doar s-a dus.

DULLFEET

Asasinat.

BETTY

Oricum. S-a dus! Și Clark zice de Ui,

Că s-au sfârșit și furtunoșii ani

Ai zvăpăielii care încearcă și

Pe cei mai buni în tinerețe. Ui

Făgăduiește acum să nu mai fie

Mojic. Dacă-i ataci și mai departe,

Trezești doar iarăși cele mai rebele

Instincte, și însuți tu, Ignatius,

Poți fi, în primul rând, pus în primejdie.

Dar dacă taci, te cruță.

DULLFEET

Nu e sigur

Că ar putea tăcerea să mă-ajute.

BETTY

Ba da. Că nu sunt animale.

(Din lături intră Giri, cu pălăria lui Roma pe cap.)

GIRI

Hallo,

Ați și venit? Patronu-i înăuntru.

Va fi deosebit de încântat.

Eu, din păcate, trebuie să plec.

Și repede. Pân' nu-s văzut aici:

I-am șterpelit lui Givola o pălărie.

(Râde că se desprinde stucul din tavan, și iese făcând bezele.)

DULLFEET

E rău când tună, e și mai rău când râd.

BETTY

Nu mai vorbi, Ignatius! Nu aici!

DULLFEET

(amar)

Și nici altundeva.

BETTY

Ce vrei să zici?

Se și vorbește în tot Cicero

Că postul răposatului Dogsborough

Va fi cedat lui Ui. Și, ce-i mai rău,

E că și precupeții cumpănesc

Spre trustul conopidei.

DULLFEET

Și că două

Mașini de tipărit mi-au fost distruse.

Nevastă-am presimțiri urâte.

(Intră Givola și Ui cu mâinile întinse.)

BETTY

Hallo, Ui.

UI

Dullfeet, bun sosit.

DULLFEET

Ca să fiu sincer,

Am șovăit, domnule Ui, să viu,

Căci...

UI

Cum? Bărbatul chipeș e oriunde

Binevenit.

GIVOLA

La fel și cu femeia

Frumoasă!

DULLFEET

Vă simțeam, domnule Ui,

În exercițiul datoriei mele,

Un adversar cumva, și...

UI

Neînțelegeri!

De ne-am fi cunoscut de la început

Nu s-ar fi petrecut acestea. Căci

Dorința mea statornică a fost

Cu binele să-atingem tot ce trebuie
Să fie atins odată.

DULLFEET

Violența...

UI

... Nu-i nimeni decât mine s-o urască
Mai aprig. De-ar fi omul mai cu minte
N-ar fi de ea nevoie.

DULLFEET

Scopul meu...

UI

... este leit același cu al meu.
Dorim deopotrivă ca negoțul
Să înflorească. Micul tejghetar,
A cărui soartă, în timpurile acestea,
Nu e prea strălucită, ar trebui
Să-și poată vinde în tihnă zarzavatul,
Iar dacă-i atacat, să afle sprijin.

DULLFEET

(ferm)

Și să decidă liber dacă vrea
Un sprijin. Punctul meu de căpetenie
Acesta e, domnule Ui.

UI

Și al meu.
Să-aleagă liber. Și de ce? Fiindcă
Doar liber de-și alege ocrotitorul,
Și-l face deci răspunzător pe cel
Ce singur l-a ales, poate domni
Încrederea în negoțul de legume,
Atât de necesară, aci ca de altfel
Oriunde aiurea. Am spus-o întotdeauna.

DULLFEET

Mă bucur să vă aud spunând acestea.
Cu riscul de a vă irita, adaug:
Că Cicero nu va răbda vreodată

Constrângere.

UI

E de înțeles. Nu-i nimeni

Să rabde a fi constrâns când nu-i nevoie.

DULLFEET

Să vi-o spun neted: de-ar fi ca fuziunea

Cu trustul conopidei să aducă

Cu sine amarul șir de încercări

Ce chinuie Chicago, eu nu-aș putea

Să fiu de partea ei.

UI

Domnule Dullfeet!

Sinceritate la sinceritate.

S-or fi-întâmpat câte ceva în trecut

Ce poate n-or fi pe măsura celei

Mai riguroase etici. E în firea

Oricărei lupte. Dar între prieteni,

Așa ceva nu se întâmplă. Dullfeet,

Eu, de la dumneata nu cer mai mult

Decât să ai încredere în mine

De acum încolo. Să mă socotești

Drept un prieten care n-o să-și lase

Prietenu-în ananghie, nicăieri,

Nicicând. Și, ca să-ți cer ceva concret,

Să nu mai publici de aci înainte,

În ziarul ce conduci, poveștile de groază

Ce nu fac decât sânge rău. Eu cred

Că nu e mult ce-ți cer.

DULLFEET

Domnule Ui,

Nu-i greu să taci despre ce nu se întâmplă.

UI

Nădăjduiesc. Și dacă ici și acolo

Va fi să aibă loc vreun incident,

Căci oamenii sunt oameni și nu îngeri,

Sper să nu însemne iarăși neapărat,

Că oamenii nu fac decât să împuște
Și că-s tâlhari. Nici nu vreau să susțin că
Nu s-ar putea întâmpla ca unul dintre
Șoferii noștri să rostească odată
Vreo vorbă grosolană. Oameni suntem.
Și dacă un precupeț ori altul ține
Să-i dea de-o bere unui om de-al nostru,
Ca să-i aducă la timp conopida,
Să nu se vadă și în asta vreo
Pretenție nedreaptă.

BETTY

Domnule Ui,
Bărbatul meu e om.

GIVOLA

Știut ca om.
Și fiindcă totul e-acum discutat
Și lămurit, cu de-amănuntul, pașnic
Ca între prieteni, mi-ar face plăcere
Să vă arăt florile mele...

UI

După
Dumneata, Dullfeet.

(Se duc să viziteze florăria lui Givola. Ui conduce pe Betty, Givola pe Dullfeet. Dispar în scenele următoare, iarăși și iarăși după straturile de flori. Apar Givola și Dullfeet.)

GIVOLA

Acestea-s. scumpe Dulfeet, tufănici.

DULLFEET

Știu, flori ce cresc pe lângă iazuri mici.

GIVOLA

Cu crapi gonind fărâme să înșface.

DULLFEET

Și cică-omului rău, floarea nu-i place.

(Dispar. Apar Betty și Ui.)

BETTY

Puterea omului nu stă în silă.

UI

Ești înțeles atunci doar, când n-ai milă.

BETTY

Un argument solid face minuni.

UI

Nu și acolo unde vrei să-aduni.

BETTY

Pistol și silă, trucuri și momeală...

UI

Sunt om ce duc o politică reală.

(Dispar. Apar Givola și Dullfeet.)

DULLFEET

La flori nu ai să vezi instincte rele.

GIVOLA

De aceea-mi și iubesc florile mele.

DULLFEET

Trăiesc tăcut, de azi pe mâini, până s-au dus.

GIVOLA *(oț, insinuant)*

N-au griji. Nu-s ziare – nici necazuri nu-s.

(Dispar. Apar Betty și Ui.)

BETTY

Se zice că sunteți spartan în viață.

UI

De băuturi și de tutun mi-i greață.

BETTY

Mai sunteți, poate, pân-la urmă-un sfânt?

UI

Un om fără pasiuni lumești, acesta sunt.

(Dispar. Apar Givola și Dullfeet.)

DULLFEET

Plăcută-i viața printre flori, încalte.

GIVOLA

Plăcută-ar fi, de n-ar fi multe alte.

(Dispar. Apar Betty și Ui.)

BETTY

Și cu credința cum stați, domnule Ui?

UI

Păi, sunt creștin. Mai mult n-am ce să spui.

BETTY

Dar decalogul de unde totu-emană...?

UI

Să nu se vâre în cearta cotidiană!

BETTY

Mă iartă, domnule Ui, de îndrăzneală:

Cum stați cu acea problemă grea, socială?

UI

Că sunt convins social, vezi din ce fac:

Din când în când și pe bogați îmbrac.

(Dispar. Apar Givola și Dullfeet.)

DULLFEET

Și în viața florilor sunt întâmplări.

GIVOLA

Oho! Însmormântări! Însmormântări!

DULLFEET

O, florile ți-s pâinea, doar. Uitam.

GIVOLA

Da. Și-un client mai bun ca moartea, n-am.

DULLFEET

Dar nu depinzi de el, nădăjduiesc.

GIVOLA

Nu, când cei preveniți îl ocolesc.

DULLFEET

Cu forța, Givola, nu ajungi la glorie.

GIVOLA

La țintă însă da. Vorbind de flori.

DULLFEET

E drept.

GIVOLA

Ești palid.

DULLFEET

Aeru-i de vină.

GIVOLA

Îți face rău mireasma florii fină,
Prietene.

(Dispar. Apar Betty și Ui.)

BETTY

Și că v-ați înțeles
Mă bucură.

UI

Când știi unde-ai purces...

BETTY

Prietenii, călite-n vânt și nori...

UI

(pune mâna pe umărul ei)

Îmi plac femeile ce prind ușor.

(Apar Givola și Dullfeet, acesta alb ca varul. El vede mâna lui Ui pe umărul soției sale.)

DULLFEET

Ne ducem, Betty.

UI

(mergând spre dânsul, îi întinde mâna)

Domnule Dullfeet,

Decizia dumitale te cinstește,

Spre binele celor din Cicero.

Nu poate fi decât de bun augur

Că doi bărbați ca noi s-au întâlnit.

GIVOLA

(oferă flori lui Betty)

Frumosului frumosul!

BETTY

Ce splendoare,

Ignatius! Cât mă bucur. Pe curând,

Domnule Ui.

(Ies.)

GIVOLA

Îmi pare că se face

Și asta în sfârșit.

UI

El nu-mi prea place.

(O inscripție. Sub presiunea lui Hitler, cancelarul austriac Engelbert Dollfuss se învoi, în 1934, să înceteze atacurile presei austriece împotriva Germaniei naziste.)

14.

În urma unui sicriu purtat sub dangăte de clopot, în mausoleul din Cicero, pășesc Betty Dullfeet în veșminte cernite de văduvă, Clark, Ui, Giri și Givola – aceștia din urmă cu jerbe mari în mână. Ui, Giri și Givola rămân înapoi, după ce au depus jerbele. De acolo se aude vocea pastorului.

VOCEA

Și pământeara rămășiță a lui
Ignatius Dullfeet vine aici spre odihnă.
O prea săracă viață în avuții,
Bogată în osârdie, s-a stins.
S-a stins multă osârdie cu astă viață.
Osârdie cheltuită nu în folosul
Celui ce-a cheltuit-o și acum
S-a dus. La porțile cerești o să-și
Așeze sfântul mâna lui pe haina
La spate roasă a lui Ignatius Dullfeet
Și cuvântând, va zice: omul acesta
Purtat-a mult povara multor oameni.
În sfatu-orașului, de aci încolo,
Ades se va așterne în ședințe,
O clipă de tăcere, după ce
Și-au spus cuvântul toți. Va fi așteptat
Să se rostească și Ignatius Dullfeet.
Atâta sunt deprinși concetățenii lui
Cu vocea lui. S-ar zice că s-a stins
Cu el însăși conștiința orașului.
Căci prea nepotrivită-i vremea în care
Ne lasă un om ce chiar și orb mergea
Pe drumul drept, și pe de rost știa

Ce-i dreptul. Omul ăsta mărunțel
La trup, dar mare în cuget, a creat
Cu ziaru-i o tribună, de la care
Se auzea departe peste graniți
Cuvântu-i limpede. Ignatius Dullfeet,
Te odihnește în bună pace. Amin!

GIVOLA

Un om cu tact! Nimic din soiul morții.

GIRI

(cu pălăria lui Dullfeet pe cap)

Un om cu tact? Om cu copii. Cu șapte!

(Din mausoleu vin Clark și Mullberry.)

CLARK

Ce naiba! Stați de veghe să nu scoată
Nici din coșciug vreo vorbă adevărul?

GIVOLA

Clark, scumpule, de ce așa cu țâfnă?

S-ar cuveni, ca locu-în care suntem

Să te calmeze. Și patronu-i astăzi,

Cam fără chef. Nu îi priește locul.

MULBERRY

Șleahță de măcelari: Dullfeet acesta

Nu și-a călcat cuvântul. A tăcut!

GIVOLA

Tăcerea nu-i de ajuns. Ne trebuie oameni

Dispuși nu doar să tacă, ci să și

Vorbească pentru noi. Și încă tare!

MULBERRY

Ce alta ar fi putut vorbi decât

Că sunteți măcelari!

GIVOLA

A fost nevoie

Să plece. Căci mărunțul Dullfeet acesta,

Era un por din care oricând putea

Țâșni în negoțul de legume, iarăși,

Sudoarea fricii. Era insuportabil,

Așa duhnea din el sudoarea fricii!

GIRI

Și conopida voastră? Vreți să-ajungă

La Cicero, sau nu?

MULBERRY

Nu prin măceluri!

GIRI

Prin ce, atunci? Cin' se ospătează din

Vițelul înjunghiat de noi? Aud?

Ei, știi că-mi place: carne vrei, da-njuri

Pe bucătar că umblă cu cuțitul!

Noi ne-așteptam să vă lingeți pe dește,

Nu să cârțiți! Duceți-vă, acu'!

MULBERRY

Amară a fost ziua, Clark, în care

Ni i-ai adus pe ăștia.

CLARK

Cui i-o spui?

(Amândoi ies posomorâți.)

GIRI

Sunt dobitoci, patroane, nu-ți strica,

La înmormântare, cheful, pentru ei.

GIVOLA

Tăcere! Vine Betty!

(Din mausoleu vine Betty Dullfeet, sprijinită de o femeie. Ui îi vine în întâmpinare. Din mausoleu, muzică de orgă.)

UI

Doamnă Dullfeet.

Condoleanțe

(Ea trece mută pe lângă el.)

GIRI

(urlă)

Hei, matale! Stai!

(Rămâne locului și se întoarce. Se vede că e albă ca varul.)

UI

Spuneam: condoleanțe, doamnă Dullfeet!

Nu mai e Dullfeet, aibă-l Domnu-în pază.
Dar conopida dumneavoastră există.
Poate că nu o vedeți, vi-s ochii încă
Înnegurați de lacrimi, însă cazul
Acesta tragic nu s-ar cuveni
Să vă determine a nu lua în seamă
Că peste pașnicele camioane
Cu zarzavat, pornesc împușcături
Perfid trimise din mișele pânde.
Nelegiuite mâini stropesc și strică
Cu gaz, legume încă bune. Iată
Noi stăm aici, oamenii mei cu mine.
Dispuși la sprijin. Ce răspundeți?

BETTY

(privind spre cer)

Doamne,
Și Dullfeet nu-i țărână încă!

UI

Nu pot
Decât împrejurarea să o deplâng.
Și să afirm: omul acesta care
A fost răpus de-o mână ticăloasă,
Mi-a fost prieten.

BETTY

Da, așa e. Mâna
Ce l-a răpus, e aceeași mână care
S-a-întins după a lui. A dumitale!

UI

Iar trăncăneala și asmuțirea ceea
Răutăcioasă, iar acele zvonuri
Ce otrăvesc din rădăcină cele
Mai bune planuri ce croiesc ca să
Mă înțeleg în pace cu vecinii!
Acea dorință de a nu mă pricepe!
Și-încrederea aceea cusurgie
În ce mă-încred! Și cea veninoasă

Pornire de-a numi amenințare
Solicitarea mea! Și-acel refuz
Al mâinii ce întind!

BETTY

Ca să răpună!

UI

Nu! Eu sunt cel scuipat că țin fanatic
Să am prieteni.

BETTY

Ții să ai prieteni
Cum ține șarpele la pasăre.

UI

Ați auzit! Așa sânt eu tratat!
Așa și Dullfeet acela îmi socotea
Oferta mea din inimă pornită
De-a-i fi prieten, drept un calcul; iar
Mărinimia-mi, vai, drept slăbiciune!
Ce am cules că am semănat doar vorbe
Prietennoase? O tăcere rece!

Tăcerea a fost răspunsul, când speram
Un bucuros acord. Și cât sperat-am
Să aflu un indiciu de căldură
Umană, la ale mele neîncetate,
Aproape umilitoare apeluri către
Prietenie, ori dacă nu, măcar
Spre o echitabilă înțelegere!
Degeaba am sperat! Am fost izbit
Doar de un necruțător dispreț! Chiar și
Această promisiune de-a tăcea.

Ce, cu îmbufnări mi-a fost făcută, nu cu
Plăcere, știe Domnul – e călcată
La cel dintâi prilej! Unde-i de pildă,
Acum, tăcerea atât de ardent promisă?
Se trâmbițează în cele patru vânturi,
Iarăși, povești de groază! Dar atenție.
Nu întindeți prea mult coarda, încrezători

În proverbiala mea îngăduință.

BETTY

Nu-mi mai găsesc cuvintele.

UI

Nu le

Găsești atunci când inima ți-e mută.

BETTY

Și dumneata socoți că-i inima

Ceea ce te face elocvent?

UI

Vorbesc

Cum simt.

BETTY

Se poate simți oare așa

Precum vorbești? Da, cred! O cred! Ucizi

Din inimă! Ai simțul tâlhăriei

Cum au alți oameni simțul milosteniei.

Crezi în trădare, așa cum noi-n credință!

Statornic ești în nestatornicie!

Nicio emoție oricât de naltă

Nu te înduplecă. Numai minciuna

Te poate-nsufleți! Și concepi cinstea

Doar pentru-nșelăciuni! Te-nflăcărează

Cruzimea! De vezi sânge, ești inspirat!

Constrângerea? Îți este ușurare!

Privești cu ochi-n lacrimi mârșăvia!

Și orice faptă bună îți trezește

Dorința de a te răzbuna, și ura.

UI

Principiul meu e, doamnă Dullfeet, să

Ascult pe adversar fără crâcnire.

Chiar dacă mă insultă. Știu prea bine

Că-n cercurile dumneavoastră, nu prea

Mă bucur de iubire. Obârșia mea

E luată în răspăr – sunt simplu fiu

Al Bronxului! Se spune: „Omul ăsta

Nu știe nici măcar ce furculiță
S-aleagă la desert. Cum ar putea
Să facă față afacerilor mari?
Când o fi vorba de tarife ori de alte
Asemenea probleme financiare
Ce se discută, mai te pomenești
Că pune din greșeală mâna pe
Cuțit! Nu asta nu! N-avem nevoie
De omul ăsta!" Vorba-mi necioplită
Și felul meu prea bărbătesc de-a spune
Oricărui lucru pe adevăratu-i nume
Sunt rău privite. Am deci împotrivă-mi
Prejudicata. Îs silit, prin urmare,
Să mă rezum la simplele profituri
Ce-ntâmplător ajung să dobândesc.
Lucrați în conopidă, doamnă Dullfeet.
Și eu. Aceasta-i puntea între mine
Și dumneavoastră.

BETTY

Puntea! Abisul însă
Ce-i între noi, e un sângeros omor!

UI

O experiență amară-mi spune să nu
Vorbesc acum ca de la om la om,
Ci să tratez ca om de trecere
Cu proprietara unei firme de
Import. Vă-întreb deci: ce se mai aude
Cu-afacerile conopidei? Căci
Viața își urmează cursul, chiar
Când ne lovește o nenorocire.

BETTY

Da, își urmează cursul și-aș dori
Să folosesc prilejul pentru-a spune
Întregii lumi ce ciumă-a năpădit-o!
Jur celui mort, că de-astăzi înainte,
Am să port ură vocii mele dacă

Va zice „bună ziua" ori „dă-mi mâncare".

În loc să zică atât: „stârpiți pe Ui!"

GIRI

(amenințător)

Domol, puicuță!

UI

Stăm între morminte.

Nu-i timpu-aici de sentimente tandre.

Vorbesc de-aceea de-o afacere

Ce nu cunoaște morți.

BETTY

O, Dullfeet, Dullfeet!

Acuma știu că nu mai ești!

UI

Așa e.

Gândiți-vă că Dullfeet nu mai e.

Că-n Cicero s-a stins cu dânsul glasul

Ce-a înfruntat teroarea, violența, crima.

Nu poți deplânge paguba-ndeajuns!

Stați fără sprijin, într-o lume rece,

În care, din păcate, doar cei slabi

Cad victimă. Vă mai rămâne numai

Un singur, cel din urmă sprijin: eu.

BETTY

Spui asta văduvei aceluia om

Pe tare l-ai ucis? O, monstrule!

Știam că ai să vii aici, că-ntotdeauna

Apari la locu-n care ai săvârșit

Nelegiuiri, ca să pui vina pe-alții –

„Nu-s eu, e celălalt!" „Nu știu nimic!"

„Sunt jefuit!", auzi că strigă jaful,

„E-o crimă! Am s-o răzbun!", țipă și crima.

UI

Mi-e planul fier! La Cicer' va fi pază!

BETTY

(slăbită)

Nicicând!

UI

Curând! Oricum; o să se vadă.

BETTY

Doamne păzește de-așa pază!

UI

Deci?

(Îi întinde mâna)

Suntem prieteni?

BETTY

Nu! În veci de veci!

(Iese fugind îngrozită.)

(Apare o inscripție: Ocuparea Austriei a fost precedată de asasinarea lui Engelbert Dollfuss, cancelarul austriac. Naziștii și-au continuat neobosiți acțiunea de recrutare de partizani și simpatizanți.)

15.

Odaia de dormit a lui Ui la Mammoth-Hotel. Ui se răsucește în pat, răscolită de coșmaruri. Pe scaune, cu revolverele în poală, oamenii lui de pază.

UI

(în somn)

În lături! Umbre crude, îndurare!

(Peretele din spatele lui se face transparent. Apare spiritul lui Ernesto Roma, cu semnul împușcăturii în frunte.)

ROMA

Și tot n-o să-ți ajute toate acestea.

Zadarnice-s, Arturo, toate aceste

Masacre, asasinate, amenințări

Și spumele la gură. E putredă

La rădăcini fărădelegea ta.

Nu va-nflori. E un prost îngrășământ

Trădarea. Poți măcelări, minți!

Înșală-i pe-alde Clark și pe-alde Dullfeet,

Ucide-i. Dar la ai tăi, te-oprește! Poți să

Conspiri în contra unei lumi, dar pe

Conspiratori să-i cruți! Calcă-n picioare
Tot ce îți iese în drum, dar nu călca,
Nefericitule, propriu-ți picior.
Să-i minți pe toți în față; nu spera
Să minți însă, și fața din oglindă.
În mine când ai tras, în tine-ai tras, Arturo.
Eu mă închinaseam ție, când erai
O umbră-abia într-un colț de berărie.
Și-acum mă trage gheața veșniciei
În timp ce tu benchetuiești cu domnii.
Trădarea te-a înălțat. Dar tot trădarea
O să te ducă de răpă. Așa
Cum ți-ai trădat locotenentu-amicul,
Așa-i trădezi pe toți. Și-așa, Arturo,
Te vor trăda toți și pe tine-odată.
Ernesto Roma zace sub pământ.
Dar nu și necredința ta. Aceasta
Plutește legănată-n vânt deasupra
Mormintelor. Și toți o văd. Chiar cioclii.
Mai vine, Arturo, ziua ceea-n care
S-or ridica toți cei răpuși de tine
Și s-or trezi toți cei pe care încă
Îi mai răpui. Și or porni-mpotriva-ți.
O lume în sânge, dar plină de ură,
Că stai și câți în jur după-ajutor.
Căci află: așa am stat și eu. De poți
Mai amenință atunci, cerșește milă,
Blesteamă și promite mult și bine!
Vor fi toți surzi! Cum surzi au fost cu mine.

UI

(plin de mânie)

Foc! Colo! Trădătorul! Piei! Teroare!

(Oamenii de pază trag înspre locul din perete, indicat de Ui.)

ROMA

(pălind)

Foc, hai! Din mine ce-a rămas nu moare!

16.

City. Adunarea precupeților din Chicago. Toți sunt albi ca varul.

PRIMUL PRECUPEȚ

Omor! Măcel! Bun plac! Șantaje! Jaf!

AL DOILEA PRECUPEȚ

Mai rău: îngăduință! Resemnare

Și lașitate!

AL TREILEA PRECUPEȚ

Cum îngăduință? Era în ianuarie când au tăbărât

La mine în gheretă, primii doi:

„Sus mâinile!” Cu o privire rece

I-am măsurat din creștet până-n tălpi

Și, liniștit, le-am zis: Eu, domnii mei,

Cedează în fața forței! I-am lăsat

Să înțeleagă deslușit că eu

Nu am cu ei nimic comun, și că

În niciun caz nu le aprob purtarea.

O stană rece-am fost cu ei. Chiar și

Căutătura-mi le zicea: mă rog,

Poftim casa de bani, dar datorită

Pistolului!

AL PATRULEA PRECUPEȚ

Just! Eu mă spăl pe mâini.

Suntem nevinovați! Nu-ncapă vorbă.

Spuneam tocmai nevestii.

PRIMUL PRECUPEȚ

(cu patimă)

Lașitate? De unde lașitate? O judecată

Cu cap. Căci ce ne-am zis? De stăm cuminte

Și nu crâcnim la plată, se prea poate

Să înceteze odată acești neoameni

Cu împușcăturile lor. Dar de unde?

Omor! Măcel! Bun plac! Șantaje! Jaf!

AL DOILEA PRECUPEȚ

Așa ceva doar noi puteam păți.

N-avem șira spinării.

AL CINCILEA PRECUPET

Zi-i mai bine:

N-avem pistoale! Eu vând conopidă.

Eu nu sunt gangster.

AL TREILEA PRECUPET

Am doar o nădejde:

Că javra asta o să dea odată

Și peste alții mai colțoși. Să-l văd

Că-ncearcă și în altă parte jocul!

AL PATRULEA PRECUPET

De pildă în Cicero!

(Intră precupeții din Cicero. Toți sunt albi ca varul.)

CEI DIN CICERO

Hallo, Chicago!

CEI DIN CHICAGO

Hallo, Cicero! Ce căutați pe-aici?

CEI DIN CICERO

Ne-a

Trimis aicea.

CEI DIN CHICAGO

Cine?

CEI DIN CICERO

El.

CEI DIN CHICAGO

Cum poate

Să vă trimită el? Cum să vă-ordone?

Cum să comande – în Cicero?

PRIMUL DIN CICERO

Cu un browning.

AL DOILEA DIN CICERO

Cedăm în fața forței.

PRIMUL DIN CHICAGO

Lașitate!

Ce, nu sunteți bărbați? Nu sunt în Cicero

Judecători?

PRIMUL DIN CICERO

Nu.

AL TREILEA DIN CICERO

Nu mai sunt

AL TREILEA DIN CHICAGO

Luați seama,

Măi oameni, trebuia să vă apărați!

E-o ciumă neagră; trebuie oprită!

Vreți molima să înghită toată țara?

PRIMUL DIN CHICAGO

Întâi orașul nostru, acum al vostru!

Vă cere țara să porniți la luptă

Cu orice preț!

AL DOILEA DIN CICERO

Cum? De ce tocmai noi?

Noi ne spălăm pe mâini.

AL PATRULEA DIN CHICAGO

Iar noi sperăm că,

Să dea Domnul!, javra asta-odată

Va da și peste alții mai colțoși.

(Apar, în sunet de fanfară, Arturo Ui și Betty Dullfeet (în doliu), urmași de Clark, Giri, Givola și oameni de pază. Ui pășește printre ei. Oamenii de pază iau poziție de drepți, în fund.)

GIRI

Hallo, copii! Toți cei din Cicero-s

Prezenți?

PRIMUL DIN CICERO

Da.

GIRI

Și din Chicago?

PRIMUL DIN CHICAGO

Toți.

GIRI

(lui Ui)

Sunt toți.

GIVOLA

Bine ați venit zarzavagii!

Și trustul conopidei vă salută!

(Lui Clark)

Poftiți, vă rog, domnule Clark.

CLARK

Venii

Să vă împărtășesc o noutate.

După îndelungi și nu prea lesnicioase

Deliberări – sunt vorbăreț din școală –

A fuzionat cu trustul conopidei

Toptangeria Betty Dullfeet. Astfel

Că, de astăzi înainte, veți obține

Verdețurile voastre de la trust.

E limpede ce profitați din asta:

Mai mare siguranță-n furnizare.

S-au și fixat, întrucâtva mai mari.

Noile prețuri. Doamnă Betty Dullfeet,

Aș vrea ca membru nou în trust, să vă

Strâng mâinile.

(Clark și Betty Dullfeet își strâng mâinile.)

GIVOLA

Vorbește, Arturo Ui.

(Ui trece la microfon.)

UI

Voi oameni din Chicago și din Cicero!

Prieteni! Cetățeni! Acum un an,

Când Dogsborough bătrânul – om cinstit,

Să-l odihnească Domnul – m-a rugat

Cu ochii-n lacrimi, să aduc un sprijin

Negoțului de zarzavaturi din Chicago,

Am fost mișcat, dar, oarecum, și sceptic

Dacă am să pot îndreptăți această

Plăcută încredere. Acu' Dogsborough-i mort.

Iar testamentul lui stă orișicui

La dispoziție. Cu cuvinte simple,

El mă socoate fiu. Și-mi mulțumește

Cu adâncă emoție, pentru toate cele
Câte-am făcut din ziua ceea în care
I-am ascultat chemarea. Azi, negoțul
De zarzavaturi – fie conopidă,
Fie arpagică, ceapă ori mai știu eu ce –
Este-n Chicago în deplină pază.
Nu mă sfiesc s-o spun că datorită
Acțiunii mele ferme. Când apoi
Un alt bărbat, Ignatius Dullfeet, mi-a
Propus același lucru, pentru Cicero,
Nu am avut motive să nu iau
Și Cicero sub ocrotirea mea.
Am pus îndată o condiție doar:
Să fie vrerea negustorilor!
Să fiu chemat printr-o decizie luată
De bună voie! Alor mei le-am dat
Porunci precise: Nicio violență
La Cicero! Orașul e în toată,
Deplina libertate să mă-aleagă!
Nu vreau să aud morocănoase „îmi place”
Și nici „mă rog”, spus cu scrâșniri din dinți.
Mi-s greață de o încuviințare dată
Cu inima îndoită. Eu cer asta:
Un „da!” voios, rostit de voi bărbații
Din Cicero, scurt și cuprinzător.
Și fiindcă-o vreau, și ce vreau, vreau cu totul,
Vă pun și vouă, oameni din Chicago,
Aceași întrebare iar, căci voi
Mă știți mai bine și, aș vrea să sper,
Mă prețuiți chiar. Cine-i pentru mine?
Odată cu acestea aș vrea să adaug:
Cel ce nu-i pentru mine-i contra mea,
Și singur va avea de suportat
Urmările poziției lui. Acum,
Puteți alege!
GIVOLA

Până la alegeri,
Mai ascultați pe doamna Dullfeet,
Pe care o știți cu toții, văduva
Unui bărbat ce vi-a fost scump la toți!

BETTY

Prieteni! De acum încolo acela
Ce bun prieten vi-a fost tuturor,
Iar mie, soț iubit, Ignatius Dullfeet,
Nu mai e printre noi...

GIVOLA

În pace doarmă!

BETTY

Și nu mai poate să vă fie sprijin.
Vă cer de aceea, încredere s-aveți
În domnul Ui, cum am și eu, de când,
În așa triste clipe pentru mine,
L-am cunoscut mai bine și-ndeaproape.

GIVOLA

La vot!

GIRI

Cel care-i pentru Arturo Ui,
Sus mâinile!

(Unii ridică numaidecât mâna.)

UNUL DIN CICERO

Se poate și pleca?

GIVOLA

Oricine-i liber; facă ce dorește.

(Cel din Cicero iese cu încetineală. Doi oameni de pază îl urmează.

Apoi se aude o împușcătură.)

GIRI

Și-acuma voi! Care vi-i votul liber!

(Toți ridică mâinile, fiecare amândouă mâinile.)

GIVOLA

Patroane votu-i gata. Precupeții
Din Cicero și din Chicago – îți sunt
Adânc îndatorați și-ți mulțumesc

Năuci de bucurie, pentru sprijin.

UI

Sunt mândru de a voastră mulțumită.

Sunt cincisprezece ani de-atuncea când,

Ca simplu fiu al Bronxului, șomer,

Am ascultat chemarea providenței

Și doar cu șapte oameni încercați,

M-am dus să-mi fac carieră în Chicago.

Încă de-atunci nutream dorința vie

Să aduc negoțului de zarzavaturi pace.

Pe atunci era numai un pâlc de oameni

Ce năzuia sfios însă fanatic

Spre această pace. Azi sunt mulți. Iar pacea

Nu mai este în negoțul de legume

Din Chicago un vis, ci realitate.

Și ca să asigur pacea, am dispus

Ca neîntârziat să se procure

Noi tunuri Thompson, noi mașini blindate,

Firește și pistoale și bastoane

De cauciuc și câte și mai câte

Mai trebuiesc, căci după sprijin țiptă

Nu doar Chicago, nu doar Cicero,

Ci și-alte orașe: Washington, Milwaukee!

Detroit, Toledo! Pittsburg! Cincinatti!

Oriunde-i târg de zarzavat. Flint! Boston!

Filadelfia! Baltimore! St. Louis! Little Rock!

Mineapolis! Columbus! Charleston și New York!

Toate vor sprijin! Și nicio „rușine!”

Și niciun „huo!” pe Ui nu-l reține!

(Surle și fanfare. În timpul cuvântării lui Ui, apare o inscripție: La 11 martie 1938, Hitler pătrunde în Austria. Alegerile făcute sub teroarea naziștilor îi asigură lui Hitler 98% din voturi)

17.

Cicero. O femeie plină de sânge iese târându-se dintr-un camion în care s-a tras cu pușca, și vine în față șovăind.

FEMEIA

Săriți! Hei, voi! Stați! Nu fugiți! Fiți martori!

Mi-i mort bărbatul colo-n camion!

Veniți de mă ajutați! Și brațul meu

S-a dus... Și camionul! Vreau o cârpă

S-o leg la braț... Ne calcă și strivesc

Parc-am fi muște-n halba lor de bere!

O, Doamne! Ajutați-mi! Nu e nimeni...

Bărbatul meu! Voi, asasinilor!

Dar știu eu cine e! E Ui!

(Cu furie.)

Bestie

Lepădătură a lepădăturii!

Spurcată scârnă de care i-e greață

Și scârnăviei, că se-ntreabă unde

Mă spăl? Păduche al păduchilor!

Și toți îl rabdă! Iară noi ne ducem!

Vă spun! E Ui! Ui!

(Foarte aproape răpăie o mitralieră și femeia se prăbușește.)

Ui și spuma!

Săriți! Nu-i nimeni să oprească ciurma?

EPILOG

Iar voi nu vă holbați doar – fiți de veghe!

Și puneți mâna – nu fiți vorbe-ncurcă.

Pe toți stă să ne sugă așa streche!

Azi, omu-i liber. Dar mai e de furcă.

Deci, nu se culce încă nimeni pe-o ureche –

Nu-i stearpă poala ce-a fâtat năpârcă.